

ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ

ΙΚΑΡΟΜΕΝΙΠΠΟΣ Η ΥΠΕΡΝΕΦΕΛΟΣ

Ingeleid, becommentarieerd en vertaald door drs. J.H.van Hal.

© *drs. J.H. van Hal 2016*

Inhoud

LOUKIANOS	1
Inleiding.	5
Loukianos' werk.....	6
Ikaromenippos of Menippos boven de wolken.....	8
De tekst en vertaling	9
[1].....	9
[2].....	11
[3].....	15
[4].....	17
[5].....	19
[6].....	25
[7].....	26
[8].....	26
[9].....	28
[10].....	30
[13].....	40
[16].....	48
[18].....	54

[19].....	56
[20].....	58
[21].....	60
[23].....	66
[24].....	68
[25].....	72
[28].....	80
[29].....	80
[32].....	89
[33].....	89

Inleiding.

Nadat Alexander de Grote het oosten had veroverd en daar de Griekse cultuur had geïntroduceerd, o.a. door overal vrienden als koningen in staten achter te laten, was het Grieks in die contreien de internationale taal geworden. In de Romeinse tijd is dat in het oosten zeker niet veranderd. Het Latijn verspreidde zich in het westen als dé taal, maar het oosten bleef op de Griekse cultuur gericht. Sterker de Romeinse elite nam het Grieks over als de intellectuele en culturele taal bij uitstek en in de tweede eeuw na Chr. waren er zelfs keizers zoals Hadrianus, de filhelleen en Marcus Aurelius, de filosoof op de troon, door wie de positie van het Grieks versterkt werd.

Het belang en de stevige positie van het Grieks in het oosten zijn dan ook de reden, dat een Syriër als Loukianos (120-180, geboren in Samosata te Syrië) zich het Grieks heeft eigen gemaakt en dit is een understatement. Hij beheerste het Grieks beter dan wie dan ook. Het kan niet anders zijn dan dat wie het Grieks enigszins machtig is en thuis is in de Griekse litteratuur, van oordeel is, dat Loukianos niet alleen perfect Grieks schrijft maar ook overal blijk ervan geeft thuis te zijn in de Griekse litteratuur, retoriek en filosofie. Deze kennis gebruikt hij op volstrekt persoonlijke wijze in volledig nieuwe litteratuur, waarvan een groot deel fictief is met filosofische tintjes, gelardeerd met retorische elementen, voorzien van fijne humor en niet gespeend van een ruime fantasie. Wat je ook leest van deze litterator, niet zelden zal op zijn minst een glimlach om je lippen verschijnen.

Loukianos heeft zich in eerste instantie bekwaamd in de retoriek. Hiervoor heeft hij de hele kust van Asia afgereisd om uiteindelijk in Efesos te studeren. De stijl waarvan Loukianos zich bediende heet het Atticisme. Er waren namelijk velen, die het Attisch van de 5e en 4e eeuw voor Chr. bijzonder bewonderden (en dit terecht; denk aan grootheden als Sofokles, Euripides, Plato,

Demosthenes). Deze mensen, Atticisten geheten, deden hun uiterste best dit Attisch na te volgen. Zo ook Loukianos. Denk niet, dat een kenner van de Atheense schrijvers uit de 5e en 4e eeuw v. Chr. niet het verschil tussen Loukianos en die gouden tijd ziet. Het verschil is onmiddellijk duidelijk. Op de eerste plaats zal het voor iedere specialist van het gouden tijdperk toch even wennen zijn, dat de betekenis van de woorden van Loukianos toch net iets anders is; bovendien gebruikt Loukianos toch wel andere woorden en afwijkend van het klassieke Grieks is ook de stijl. Zo gebruikt Loukianos vaak infinitivusconstructies met lidwoord, hetgeen je in de klassieke tijd minder zag.

Na zijn opleiding in de retoriek heeft Loukianos een tijdje als strafpleiter gewerkt in Antiochië (Syrië). Hij was echter zonder succes. Vervolgens trok hij rond als redenaar om zo de kost te verdienen. In die hoedanigheid trok hij rond in Griekenland, Italië en Gallië. Hier verwierf hij niet alleen grote faam, maar ook groot vermogen.

Op een bepaald moment heeft hij een afkeer gekregen van dit lege bestaan en heeft hij zich op de filosofie geworpen. Vanaf 160 n.Chr. woonde hij in Athene, schreef als Plato dialogen met veel verwijzingen naar klassieke schrijvers.

Toch ging hij op een bepaald moment weer reizen en hield hij redevoeringen. Uiteindelijk is hij circa 180 te Alexandrië gestorven, waar hij toen een hoge functie had bij de stadhouder van Egypte.

Loukianos' werk.

Als een gymnasiast al Loukianos kent, dan is dat van de buitengewoon humoristische, enigszins filosofische dialogen der doden, of goden. Het zijn korte verhalen, waarin bepaalde aspecten van het leven of de goden nader bekeken worden en

dat meestal op spottende wijze. De humor is verfrissend en doet een beetje niet-Grieks aan, zoals ook de humor van Raiman, of Najib Amhali net iets anders is dan de gebruikelijk Nederlandse humor en daarmee een verrijking is van de cultuur. Loukianos had wel voorbeelden, die hij gebruikte: de filosoof Menippos van Gamarra, die in de 3e eeuw voor Christus leefde en satiren en parodieën schreef.

Ook bekend is het grote werk Loukios of de ezel. De jongeman Loukios uit Patras in het noordwesten van de Peloponnesos wilde graag een metamorfose meemaken. Daarom trok hij naar Thessalië in het noorden van Griekenland, de streek der heksen. Hier raakte hij inderdaad betoverd: hij werd een ezel. Als ezel maakte hij van alles mee en het duurde lang en kostte veel moeite, voordat hij weer zijn oude gedaante kreeg. Het is een zeer vermakelijk werk, dat veel navolging kreeg o.a. in het verhaal van De gouden ezel van Apuleius.

Verder schreef Loukianos werk, dat sterk lijkt op de moderne sf. Dit werk is bijzonder de moeite waard gelezen te worden, vooral omdat het zo verrassend is. Een ieder kan ik het aanraden het in het Grieks of anders in vertaling te lezen.

Bovenal interessant is zijn autobiografische werk De droom van Loukianos of het leven van Loukianos. Op een bijzondere levendige en waarachtige wijze beschrijft Loukianos, hoe hij uiteindelijk voor zijn manier van leven gekozen heeft. Een duidelijk beeld krijg je zo van hoe blijkbaar in een familie in die tijd over de verdere opleiding van een zoon beslist werd. Duidelijk wordt ook Loukianos' kennis van mythologie en filosofie.

Ikaromenippos of Menippos boven de wolken.

Het verhaal begint met de ontmoeting van Menippos en een vriend. De vriend vraagt Menippos waarom hij de hemelverschijnselen bestudeert. Menippos vertelt dan waartoe die studie hem gedreven heeft. Hij dacht ooit het antwoord over de hemel te vinden bij de filosofen, maar omdat die elkaar tegenspraken, had hij besloten zich evenals Ikaros van vleugels te voorzien. Hij vertelt hoe hij de maan bereikt heeft, hoe die hem opdrachten voor Zeus gegeven heeft en hoe hij het domein van Zeus en de goden heeft betreden en natuurlijk hoe het hem daar vergaan is.

De tekst en vertaling.

[1] ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Οὐκοῦν τρισχίλιοι μὲν ἦσαν ἀπὸ γῆς στάδιοι μέχρι πρὸς τὴν σελήνην, ὁ πρῶτος ἡμῖν σταθμός¹. τούντεϋθεν δὲ ἐπὶ τὸν ἥλιον ἄνω παρασάγγαι² που πεντακόσιοι· τὸ³ δὲ ἀπὸ τούτου ἐς αὐτὸν ἤδη τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς ἄνοδος⁴ καὶ ταῦτα γένοιτ' ἂν εὐζώνω⁵ ἀετῶ⁶ μιᾶς ἡμέρας.

ΕΤΑΙΡΟΣ

Τί ταῦτα πρὸς Χαρίτων, ὦ Μένιππε, ἀστρονομεῖς⁷ καὶ ἡσυχῆ πως ἀναμετρεῖς⁸; πάλαι γὰρ ἐπακροῶμαι⁹ σου παρακολουθῶν¹⁰ ἡλίους καὶ σελήνας, ἔτι δὲ τὰ φορτικά¹¹ ταῦτα σταθμούς τινας καὶ παρασάγγας ὑποξενίζοντος¹².

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Μὴ θαυμάσης, ὦ ἑταῖρε, εἰ μετέωρα¹³ καὶ διαέρια¹⁴ δοκῶ σοι λαλεῖν¹⁵. τὸ κεφάλαιον¹⁶ γὰρ δὴ πρὸς ἑμαυτὸν ἀναλογίζομαι¹⁷ τῆς ἔναγχος¹⁸ ἀποδημίας.

¹ σταθμός	kwartier, station, dagmars
² παρασάγγης	30 stadiën, één uur gaans
³ τὸ δὲ ἀπὸ τούτου = ἀπὸ τούτου; <i>bijwoordelijke bepalingen kunnen een onzijdig lidwoord in de acc. adverbialis/Graecus krijgen.</i>	
⁴ ἄνοδος	de weg omhoog
⁵ εὐζώνος	reisvaardig, bewegelijk
⁶ ἀετός	adelaar
⁷ ἀστρονομέω	sterren bestuderen
⁸ ἀναμετρέω	meten
⁹ ἐπακροάομαι + <i>gen.</i>	luisteren naar
¹⁰ παρακολουθέω	begeleiden, navolgen
¹¹ φορτικός	lastig
¹² ὑποξενίζω	vreemd zijn; <i>hier</i> : vreemde termen gebruiken
¹³ μετέωρος	zwevend
¹⁴ διαέριος	in de lucht
¹⁵ λαλέω	praten
¹⁶ τὸ κεφάλαιον	de som
¹⁷ ἀναλογίζομαι	berekenen
¹⁸ ἔναγχος <i>adv.</i>	onlangs

[1] **Menippos.***(spreekt tot zichzelf)*

Het waren dus 3000 stadiën vanaf de aarde tot aan de maan, dat was mijn eerste reisdag. Vandaar waren het ongeveer 500 uren gaans omhoog naar de zon. Vandaar verder naar de hemel zelf en de burcht van Zeus is er een weg omhoog en dat kan wel eens voor een bewegelijke adelaar één dag duren.

Vriend. *(de vriend ontmoet Menippos en is verbaasd over zijn gemompel)*

Waarom bij de Gratiën, Menippos, bestudeer je die hemellichamen en meet je die stillletjes op? Want al een hele tijd volg ik je en hoor ik over zonnen en manen en bovendien hoe jij die vreemde lastige termen als stathmoi en parasangen gebruikt.

Menippos.

Verbaas je niet, vriend, als ik op jou de indruk maak het te hebben over hemellichamen in de lucht. Want ik bereken bij mijzelf de duur van mijn recentelijke reis.

ΕΤΑΙΡΟΣ

Εἴτα¹, ὦγαθε, καθάπερ² οἱ Φοίνικες ἄστροις ἔτεκμαίρου³ τὴν ὁδόν;

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Οὐ μὰ Δία, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς ἄστροις ἐποιούμην τὴν ἀποδημίαν.

ΕΤΑΙΡΟΣ

Ἡράκλεις⁴, μακρόν τινα τὸν ὄνειρον λέγεις, εἴ γε σαυτὸν ἔλαθες κατακοιμηθεὶς⁵ παρασάγγας ὅλους.

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

[2] Ὅνειρον γάρ⁶, ὦ τάν, δοκῶ σοι λέγειν ὅς ἀρτίως ἀφῆγμαι παρὰ τοῦ Διός;

ΕΤΑΙΡΟΣ

Πῶς ἔφησθα; Μένιππος ἡμῖν διοπετῆς⁷ πάρεστιν ἐξ οὐρανοῦ;

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Καὶ μὴν⁸ ἐγὼ σοι παρ' αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ πάνυ⁹ Διὸς ἤκω τήμερον θαυμάσια καὶ ἀκούσας καὶ ἰδών· εἰ δὲ ἀπιστεῖς, καὶ αὐτὸ τοῦτο ὑπερευφραίνομαι¹⁰ τὸ πέρα¹¹ πίστεως εὐτυχεῖν¹².

ΕΤΑΙΡΟΣ

Καὶ πῶς ἂν ἔγωγε, ὦ θεσπέσιε¹³ καὶ Ὀλύμπιε Μένιππε, γεννητὸς¹⁴ αὐτὸς καὶ ἐπίγειος¹ ὢν ἀπιστεῖν δυναίμην

¹ Εἴτα;	dan; geeft in vragen verbazing of irritatie.
² καθάπερ	zoals
³ τεκμαιρόμαι	concluderen, opmaken, vaststellen
⁴ Ἡράκλεις	Herakles, <i>vocativus</i> .
⁵ κατακοιμάομαι	slapen
⁶ γάρ;	dan; in vragen
⁷ διοπετῆς	uit de hemel gevallen
⁸ Καὶ μὴν	en heus
⁹ πάνυ <i>adv.</i>	absoluut, volledig
¹⁰ ὑπερευφραίνομαι	zich bovenmate verheugen
¹¹ πέρα + <i>gen.</i>	verder dan
¹² εὐτυχέω	succes hebben
¹³ θεσπέσιος	wonderlijk
¹⁴ γεννητὸς	geboren, sterfelijk

Vriend

Koerste jij dan, beste, op de sterren, zoals de Phoinikiërs?

Menippos

Bij Zeus, nee, maar ik verbleef op de sterren zelf.

Vriend

Hemel, jij hebt het over een lange droom, omdat jij zonder het zelf te merken hele parasangen lang hebt geslapen.

Menippos

[2] Beste kerel, schijn ik je toe een droom te vertellen? Ik die zojuist van de kant van Zeus ben aangekomen?

Vriend

Hoe zei je? Is Menippos bij ons na een val uit de hemel?

Menippos

Ja zeker, ik ben bij je gekomen van de kant van die Zeus zelf en niemand anders, nadat ik vandaag wonderlijke zaken gehoord en gezien heb. Maar als je het niet gelooft, nou ik ben hartstikke blij dat ik ook op juist dit gebied meer dan dat je gelooft, succes heb.

Vriend

En hoe kan ik, wonderlijke en Olympische Menippos, terwijl ik zelf sterfelijk en aards ben, niet geloof schenken aan

¹ ἐπίγειος

aards

ὑπερνεφέλω¹ ἀνδρὶ καὶ ἵνα καθ' Ὀμηρον εἶπω τῶν Οὐρανίωνων² ἐνί; ἀλλ' ἐκεῖνά μοι φράσον, εἰ δοκεῖ, τίνα τρόπον ἦρθης³ ἄνω καὶ ὀπόθεν ἐπορίσω⁴ κλίμακα⁵ τηλικαύτην τὸ μέγεθος; τὰ μὲν γὰρ ἀμφὶ τὴν ὄψιν⁶ οὐ πάνυ ἔοικας ἐκείνῳ τῷ Φρυγί⁷, ὥστε⁸ ἡμᾶς εἰκάζειν⁹ καὶ σὲ οἰνοχοήσοντά¹⁰ που ἀνάρπαστον¹¹ γεγονέναι πρὸς τοῦ ἀετοῦ.

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Σὺ μὲν πάλαι σκώπτων¹² δῆλος¹³ εἶ, καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν εἶ σοι τὸ παράδοξον¹⁴ τοῦ λόγου μύθῳ δοκεῖ προσφερές¹⁵. ἀτὰρ οὐδὲν ἐδέησέ¹⁶ μοι πρὸς τὴν ἄνοδον οὔτε τῆς κλίμακος οὔτε παιδικὰ¹⁷ γενέσθαι τοῦ ἀετοῦ· οἰκεῖα¹⁸ γὰρ ἦν μοι τὰ πτερά.

ΕΤΑΙΡΟΣ

Τοῦτο μὲν ἤδη καὶ ὑπὲρ¹⁹ τὸν Δαίδαλον ἔφησθα, εἶ γε πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐλελήθεις ἡμᾶς ἰέραξ²⁰ τις ἢ κολιοῖς²¹ ἐξ ἀνθρώπου γενόμενος.

¹ ὑπερνεφέλος	boven de wolken
² Οὐρανίων	Hemelbewoner
³ αεῖρω	optillen
⁴ πορίζομαι	zich verschaffen, aan iets komen
⁵ κλίμαξ	ladder
⁶ ὄψις	aangezicht
⁷ Φρύξ	Phrygiër, hier wordt bedoeld op de Trjaanse prins Ganymedes, die door Zeus' adelaar geroofd wordt om in de hemel zijn schandknaap en wijnschenker te zijn..
⁸ ὥστε + <i>inf./aci</i>	zodat (ik kan)
⁹ εἰκάζω	vermoeden, opmaken
¹⁰ οἰνοχοέω	wijn schenken
¹¹ ἀνάρπαστος	omhoog geroofd
¹² σκώπτω	(be)spotten
¹³ δῆλος εἶμι + <i>nci</i>	het is duidelijk dat ik
¹⁴ παράδοξος	ongelofelijk
¹⁵ προσφερέης + <i>dat.</i>	lijkend op
¹⁶ δεῖ + <i>dat.</i> + <i>gen.</i>	iemand heeft iets nodig
¹⁷ παιδικὰ <i>n.pl.</i>	lievelingetje
¹⁸ οἰκεῖος	bevriend
¹⁹ ὑπὲρ + <i>acc.</i>	te boven gaand
²⁰ ἰέραξ	havik
²¹ κολιοῖς	raaf

een man, die boven de wolken is en om met Homeros te spreken aan één van de hemelingen? Maar vertel mij dat, als je blijft, hoe jij bent opgestegen en waarvandaan je een zo grote ladder hebt gehaald. Want qua uiterlijk lijkt jij helemaal niet op die Phrygiër, zodat wij kunnen vermoeden dat ook jij misschien door de adelaar omhoog gesleurd bent om wijschenker te zijn.

Menippos

Het is duidelijk dat je al de hele tijd de spot drijft en het is helemaal niet wonderbaarlijk, als het ongelofelijke van mijn relaas op een mythe lijkt. Maar én ik had absoluut geen ladder nodig om naar boven te gaan én ik hoefde niet het lievelingetje van een adelaar te worden. Want ik had mijn eigen vleugels.

Vriend

Dat verhaal van jou zou nu ook dat van Daidalos overtreffen, als jij toch ook nog eens tot ons als een havik of raaf en niet als mens was gekomen.

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Ὅρθῳς, ὧ̃ ἐταῖρε, καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ¹ εἵκασας· τὸ Δαιδάλειον γὰρ ἐκεῖνο σόφισμα² τῶν πτερῶν καὶ αὐτὸς ἐμηχανησάμην³.

ΕΤΑΙΡΟΣ

[3] Εἴτα, ὧ̃ τολμηρότατε πάντων, οὐκ ἐδεδοίκες μὴ καὶ σύ που τῆς θαλάττης καταπεσῶν⁴ Μενίππειόν τι πέλαγος⁵ ἡμῖν ὡσπερ τὸ Ἰκάριον ἀποδείξης⁶ ἐπὶ τῷ σεαυτοῦ ὀνόματι;

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Οὐδαμῶς· ὁ μὲν γὰρ Ἴκαρος ἄτε⁷ κηρῶ⁸ τὴν πτέρωσιν⁹ ἠρμοσμένος¹⁰, ἐπειδὴ τάχιστα πρὸς τὸν ἥλιον ἐκεῖνος ἐτάκη¹¹, πτερορρυήσας¹² εἰκότως¹³ κατέπεσεν· ἡμῖν δὲ ἀκήρωτα¹⁴ ἦν τὰ ὠκύπτερα¹⁵.

ΕΤΑΙΡΟΣ

Πῶς λέγεις; ἤδη γὰρ οὐκ οἶδ' ὅπως ἠρέμα¹⁶ με προσάγεις πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῆς διηγήσεως¹⁷.

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Ὡδὲ πως· ἀετὸν εὐμεγέθη¹ συλλαβῶν, ἔτι δὲ γῦπα² τῶν καρτερῶν, ἀποτεμῶν³ αὐταῖς ὠλέναις⁴ τὰ πτερὰ μᾶλλον δὲ καὶ πᾶσαν ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐπίνοιαν, εἴ σοι σχολή⁵, δίειμι.

¹ σκοπός

verspieder

² σόφισμα

sluwe vondst

³ μηχανάομαι

bedenken

⁴ καταπίπτω + *gen.*

vallen in

⁵ πέλαγος τό

de zee

⁶ ἀποδείκνυμι

laten zien

⁷ ἄτε + *part.*

omdat

⁸ κηρός

was

⁹ πτέρωσις ἢ

bevering, verenkleed

¹⁰ ἀρμόζω

samenvoegen

¹¹ τήκομαι, ἐτάκη

smelten

¹² πτερορρυέω

veren verliezen

¹³ εἰκότως

natuurlijk

¹⁴ ἀκήρωτος

niet met was bestreken

¹⁵ τὰ ὠκύπτερα

de slagpennen

¹⁶ ἠρέμα

langzaam, rustig

¹⁷ διήγησις

vertelling

Menippos

Een juist vermoeden, vriend en niet uit de hand van een verspieder. Want die sluwigheid van Daidalos met die veren heb ik ook zelf bedacht.

Vriend

[3] Was jij, allergrootste waaghals, dan niet bang, dat ook jij ergens in zee zou storten en ons zo een Menippeïsche zee zou laten zien naar jouw naam, zoals de Ikarische zee?

Menippos.

Absoluut niet. Want omdat Ikaros zijn verenkleed met was had samengevoegd, heeft hij, zodra die was in de zon was gaan smelten, zijn veren verloren en is hij natuurlijk gevallen, maar onze slagpennen zijn zonder was.

Vriend.

Hoe zeg je? Nu immers breng je me langzaam naar de waarheid van je vertelling.

Menippos

Als volgt: ik heb een heel grote adelaar gegrepen en ook een gier, sterke vogels en ik heb hun vleugels met vlerken en al eraf gesneden.... maar liever zal ik ook heel het plan van begin af aan, als je tijd hebt, vertellen.

¹ εὐμεγέθης

zeer groot

² γϋψ

gier

³ ἀποτέμνω

afsnijden

⁴ ὠλένη

arm

⁵ σχολή

tijd, vrije tijd

ΕΤΑΙΡΟΣ

Πάνυ μὲν οὖν· ὡς ἐγὼ σοι μετέωρός¹ εἰμι ὑπὸ τῶν λόγων καὶ πρὸς τὸ τέλος ἤδη κέχηνα² τῆς ἀκροάσεως³· μηδὲ πρὸς Φιλίου⁴ με περιίδης⁵ ἄνω⁶ που τῆς διηγῆσεως ἐκ τῶν ὥτων⁷ ἀπηρτημένον⁸.

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

[4] Ἄκουε τοίνυν· οὐ γὰρ ἀστεῖόν⁹ γε τὸ θέαμα κεχηνότα φίλον ἐγκαταλιπεῖν, καὶ ταῦτα ὡς σὺ φῆς ἐκ τῶν ὥτων ἀπηρτημένον. Ἐγὼ γὰρ ἐπειδὴ τάχιστα ἐξετάζων¹⁰ τὰ κατὰ τὸν βίον γελοῖα καὶ ταπεινά¹¹ καὶ ἀβέβαια¹² τὰ ἀνθρώπινα πάντα εὗρισκον, πλούτους λέγω καὶ ἀρχὰς καὶ δυναστείας, καταφρονήσας¹³ αὐτῶν καὶ τὴν περὶ ταῦτα σπουδὴν ἀσχολίαν¹⁴ τῶν ἀληθῶς σπουδαίων ὑπολαβῶν¹⁵ ἀνακύπτειν¹⁶ τε καὶ πρὸς τὸ πᾶν ἀποβλέπειν ἐπειρώμην· καὶ μοι ἐνταῦθα πολλήν τινα παρεῖχε τὴν ἀπορίαν πρῶτον μὲν αὐτὸς οὗτος ὁ ὑπὸ τῶν σοφῶν καλούμενος κόσμος¹⁷. οὐ γὰρ εἶχον¹⁸ εὐρεῖν οὔθ' ὅπως ἐγένετο οὔτε τὸν δημιουργόν¹⁹ οὔτε ἀρχὴν οὔθ' ὅ τι τὸ τέλος ἐστίν

¹ μετέωρός	zwevend, zweverig, opgewonden
² χάσκω, κέχηνα + <i>gen.</i>	gaperen, verlangen krijgen naar
³ ἀκρόασις ἢ	het horen
⁴ <i>sc.</i> Δίος	
⁵ περιοράω + <i>acp.</i>	lijdelijk toezien hoe
⁶ ἄνω + <i>gen.</i>	boven
⁷ οὔς τό, ὠτός	oor
⁸ ἀπαρτάω	ophangen
⁹ ἀστεῖος	leuk
¹⁰ ἐξετάζω	onderzoeken
¹¹ ταπεινός	laag
¹² ἀβέβαιος	onzeker
¹³ καταφρονέω + <i>gen.</i>	neerkijken op
¹⁴ ἀσχολία	verhinderend
¹⁵ ὑπολαμβάνω	menen, geloven
¹⁶ ἀνακύπτω	het hoofd omhoog steken
¹⁷ κόσμος	ordering
¹⁸ ἔχω + <i>inf.</i>	weten, kunnen
¹⁹ δημιουργός	demiurg, handwerksman, schepper

Vriend

Absoluut, ja. Want ik ben door jouw woorden in de wolken en ik hunker nu naar het einde van je vertelling. En kijk niet toe, bij Zeus van de Vriendschap, hoe ik ergens boven de vertelling aan mijn oren hang.

Menippos

Welnu, luister. Want het is geen leuk schouwspel een vriend met opengesperde mond van verbazing achter te laten en dat nog wel, zoals jij zegt, aan de oren opgehangen. Want zodra ik tijdens mijn onderzoek ontdekte dat de menselijke aangelegenheden belachelijk waren en dat al het menselijke laag en onzeker was – ik heb het nu over rijkdommen en heerschappijen en dynastieën – kreeg ik daarvoor minachting, zag ik bemoeiing daarmee als een verhindering van werkelijk belangrijke zaken en dus probeerde ik mijn hoofd omhoog te steken en naar het geheel te kijken. En toen bezorgde mij die kosmos zelf, die zo door de wijzen genoemd wordt, een groot probleem. Ik kon namelijk niet ontdekken, hoe die ontstaan was, noch kon ik de schepper daarvan noch het begin vinden noch wat het einde daarvan is.

αὐτοῦ. ἔπειτα δὲ κατὰ¹ μέρος² ἐπισκοπῶν πολὺ μᾶλλον ἀπορεῖν ἠναγκαζόμεν· τοὺς τε γὰρ ἀστέρας ἐώρων ὡς ἔτυχε τοῦ οὐρανοῦ διερριμμένους³ καὶ τὸν ἥλιον αὐτὸν τί ποτε ἦν ἄρα ἐπόθουν⁴ εἰδέναι· μάλιστα δὲ τὰ κατὰ τὴν σελήνην ἄτοπα⁵ μοι καὶ παντελῶς παράδοξα κατεφαίνετο, καὶ τὸ πολυειδές⁶ αὐτῆς τῶν σχημάτων⁷ ἀπορρητόν⁸ τινα τὴν αἰτίαν ἔχειν ἐδοκίμαζον⁹. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀστραπὴ¹⁰ διαίτσα¹¹ καὶ βροντὴ καταρραγεῖσα¹² καὶ ὑετὸς¹³ ἢ χιῶν ἢ χάλαζα¹⁴ κατενεχθεῖσα¹⁵ καὶ ταῦτα δυσεῖκαστα¹⁶ πάντα καὶ ἀτέκμαρτα¹⁷ ἦν.

[5] Οὐκοῦν ἐπειδήπερ οὕτω διεκείμην¹⁸, ἄριστον εἶναι ὑπελάμβανον παρὰ τῶν φιλοσόφων τούτων ταῦτα ἕκαστα ἐκμαθεῖν· ὥμην γὰρ ἐκείνους γε πᾶσαν ἔχειν ἂν εἰπεῖν τὴν ἀλήθειαν. οὕτω δὲ τοὺς ἀρίστους ἐπιλεξάμενος¹⁹ αὐτῶν, ὡς ἐνῆν²⁰ τεκμήρασθαι προσώπου τε σκυθρωπότητι²¹ καὶ χροᾶς²²

¹ κατὰ + <i>acc.</i>	<i>distributief: per, ...voor ...</i>
² μέρος τό	deel
³ διαρρίπτω	werpen door, verspreiden
⁴ ποθέω + <i>gen.</i>	missen, verlangen naar
⁵ ἄτοπος	vreemd
⁶ πολυειδής	veelvormig
⁷ σχῆμα τό	vorm, gestalte
⁸ ἀπορρήτος	geheim
⁹ δοκιμάζω	menen
¹⁰ ἀστραπή	bliksem
¹¹ διαίτσω	springen door
¹² καταρρήγνυμαι, κατερράγην	losbarsten
¹³ ὑετός	regen
¹⁴ χάλαζα	hagel
¹⁵ καταφέρομαι	zich naar beneden begeven
¹⁶ δυσεῖκαστος	moeilijk op te maken
¹⁷ ἀτέκμαρτος	onbegrijpelijk, moeilijk te vinden
¹⁸ διάκειμαι	gesteld zijn
¹⁹ ἐπιλέγομαι	uitkiezen
²⁰ ἐνεστι	het is mogelijk
²¹ σκυθρωπότης ἢ	somber uiterlijk
²² χροᾶ	huidskleur

ώχρότητι¹ καὶ γενείου² βαθύτητι³ - μάλα γὰρ ὑψαγόραι⁴ τινές

¹ ὡχρότης ἢ	bleekheid
² γένειον τό	baard
³ βαθύτης ἢ	dichtheid
⁴ ὑψαγόρης ὁ	grootspreker

Daarna toen ik het deel voor deel bekeek, ontkwam ik er niet aan een nog veel groter probleem te hebben. Want ik zag dat de sterren op goed geluk door de hemel verspreid waren en ik verlangde te weten wat toch de zon eigenlijk was. En vooral de eigenschappen van de maan vertoonden zich mij als vreemd en volstrekt ongelofelijk en ik meende dat er een geheime reden was voor het feit dat zij vele gedaanten heeft. Ja, maar ook het feit dat de bliksem door de hemel schiet en gedonder losbarst en dat sneeuw en regen en hagel op aarde vallen, .. ook die dingen waren allemaal moeilijk te doorgronden en onbegrijpelijk.

[5] Dus omdat ik zo gestemd was, vond ik dat het 't beste was die dingen stuk voor stuk van die filosofen te leren. Want ik dacht dat zij heel de waarheid konden zeggen. Ik koos dus de besten van hen uit, voorzover het mogelijk was op te maken aan de hand van de somberheid van hun gezicht en de bleekheid van hun huidskleur en de dichtheid van hun baard, want die lieden deden

καὶ οὐρανογνώμονες οἱ ἄνδρες αὐτίκα μοι κατεφάνησαν-
τούτοις ἐγχειρίσας¹ ἑμαυτὸν καὶ συχνὸν² ἀργύριον τὸ μὲν
αὐτόθεν³ ἤδη καταβαλὼν, τὸ δὲ εἰσαῦθις⁴ ἀποδώσειν ἐπὶ
κεφαλαίῳ⁵ τῆς σοφίας διομολογησάμενος⁶, ἡξίου
μετεωρολέσχης⁷ τε διδάσκεσθαι καὶ τὴν τῶν ὄλων διακόσμησιν⁸
καταμαθεῖν. οἱ δὲ τοσοῦτον ἄρα ἐδέησάν⁹ με τῆς παλαιᾶς¹⁰
ἐκείνης ἀγνοίας ἀπαλλάξαι¹¹, ὥστε καὶ εἰς μείζους ἀπορίας¹²
φέροντες ἐνέβαλον, ἀρχάς¹³ τινὰς καὶ τέλη¹⁴ καὶ ἀτόμους¹⁵ καὶ
κενὰ¹⁶ καὶ ὕλας¹⁷ καὶ ιδέας καὶ τὰ τοιαῦτα ὀσημέραι¹⁸ μου
καταχέοντες¹⁹. ὁ δὲ πάντων ἐμοὶ γοῦν ἐδόκει χαλεπώτατον, ὅτι
μηδὲν ἄτερος θατέρῳ λέγοντες ἀκόλουθον²⁰ ἀλλὰ μαχόμενα
πάντα καὶ ὑπεναντία, ὅμως πείθεσθαί τέ με ἡξίου καὶ πρὸς τὸν
αὐτοῦ λόγον ἕκαστος ὑπάγειν ἐπειρῶντο.

ΕΤΑΙΡΟΣ

Ἄτοπον λέγεις, εἰ σοφοὶ ὄντες οἱ ἄνδρες ἐστασιάζον²¹ πρὸς
αὐτοὺς περὶ τῶν λόγων καὶ οὐ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν
ἐδόξαζον.

¹ ἐγχειρίζω	in handen geven
² συχνός	talrijk
³ αὐτόθεν	ter plekke
⁴ εἰσαῦθις	later
⁵ κεφάλαιον	hoofdzaak
⁶ διομολογέω	afspreken
⁷ μετεωρολέσχης	sprekend over hemelverschijnselen, verheven sprekend
⁸ διακόσμησις	ordering
⁹ δέω	er vanaf zijn, falen
¹⁰ παλαιός	vroeger
¹¹ ἀπαλλάττω + gen.	bevrijden van
¹² ἀπορία	probleem
¹³ ἀρχή	beginsel, element (<i>de natuurfilosofen</i>)
¹⁴ τέλος	doel (<i>Aristoteles</i>)
¹⁵ ἄτομος	ondeelbaar
¹⁶ κενόν τό	het lege (<i>de atomisten</i>)
¹⁷ ὕλη	materie (<i>Aristoteles</i>)
¹⁸ ὀσημέραι	dagelijks
¹⁹ καταχέω + gen.	gieten in
²⁰ ἀκόλουθος	volgend, passend, overeenstemmend
²¹ στασιάζω	twisten

zich aan mij voor als een stelletje grootsprekers en deskundigen op het gebied van de hemel,- ik vertrouwde mijzelf aan hen toe en telde heel veel geld al onmiddellijk neer en ik sprak met met hen af later nog eens geld te geven voor de hoofdzaak van hun kennis, want ik wilde onderwezen worden tot deskundige van de hemelverschijnselen en de ordening van het heelal leren kennen. Maar het lukte hun in zoverre niet mij te bevrijden van dat oude gebrek aan kennis, dat zij mij voor nog grotere wetenschappelijke problemen stelden: zij overgoten mij dagelijks met dingen als elementen en doel en atomen en leegtes en materie en ideeën en dat soort zaken. En dit scheen mij nog het allermoeilijkst dat zij geen enkele overeenkomst hadden in hun gesprekken, maar louter strijdpunten en tegengestelden en dat zij toch wilden dat ik hun geloofde en dat een ieder mij probeerde te winnen voor zijn eigen theorie.

Vriend

Je vertelt een vreemde zaak, als die mannen als wijzen ruzie met elkaar hadden over hun theorieën en als ze niet dezelfde meningen hadden over dezelfde onderwerpen.

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

[6] Καὶ μὴν, ὦ ἐταῖρε, γέλῳ ἀκούσας τὴν τε ἀλαζονείαν¹ αὐτῶν καὶ τὴν ἐν τοῖς λόγοις τερατουργίαν², οἷ γε πρῶτα μὲν ἐπὶ γῆς βεβηκότες καὶ μηδὲν τῶν χαμαὶ³ ἔρχομένων ἡμῶν ὑπερέχοντες⁴, ἀλλ' οὐδὲ ὀξύτερον τοῦ πλησίον δεδορκότες⁵, ἔνιοι⁶ δὲ καὶ ὑπὸ γῆρας⁷ ἢ ἀργίας⁸ ἀμβλυώπτοντες⁹, ὅμως οὐρανοῦ τε πέρατα¹⁰ διορᾶν ἔφασκον καὶ τὸν ἥλιον περιεμέτρουν καὶ τοῖς ὑπὲρ τὴν σελήνην ἐπεβάτευον¹¹ καὶ ὥσπερ ἐκ τῶν ἀστέρων καταπεσόντες μεγέθη τε αὐτῶν διεξήεσαν, καὶ πολλάκις, εἰ τύχοι, μηδὲ ὅποσοι στάδιοι Μεγαρόθεν Ἀθήναζέ εἰσιν ἀκριβῶς¹² ἐπιστάμενοι τὸ μεταξὺ¹³ τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου χωρίον ὀπόσων εἴη πηχῶν¹⁴ τὸ μέγεθος ἐτόλμων λέγειν, ἀέρος τε ὕψη¹⁵ καὶ θαλάττης βάθη¹⁶ καὶ γῆς περιόδους ἀναμετροῦντες, ἔτι δὲ κύκλους καταγράφοντες καὶ τρίγωνα ἐπὶ τετραγώνοις διασηματίζοντες¹⁷ καὶ σφαίρας¹⁸ τινὰς ποικίλας¹⁹ τὸν οὐρανὸν δῆθεν αὐτὸν ἐπιμετροῦντες.

¹ ἀλαζονεία	rocherij
² τερατουργία	opsnijderij
³ χαμαὶ	op de grond
⁴ ὑπερέχω + <i>gen.</i>	uitsteken boven, meer zijn dan
⁵ δέρκομαι, δέδορκα	zien
⁶ ἔνιοι	sommige(n)
⁷ γῆρας τό	ouderdom
⁸ ἀεργία	luiheid
⁹ ἀμβλυώπτω	slecht zien
¹⁰ πέρασ τό	einde
¹¹ ἐπιβατεύω + <i>dat.</i>	voet zetten op
¹² ἀκριβῶς	precies
¹³ μεταξὺ	ertussenin
¹⁴ πῆχυς ὀ	el (46 cm)
¹⁵ ὕψος τό	hoogte
¹⁶ βάθος τό	diepte
¹⁷ διασηματίζω	scheppen, vormen
¹⁸ σφαῖρα	bol
¹⁹ ποικίλος	ingewikkeld

Menippos

[6] Geloof me, vriend, je zult lachen als je het gepoeh van hen hoort en de opsnijderij in hun woorden, want zij ten eerste met hun beide voeten op de aarde en geenszins uitstekend boven ons, die op de aarde rondlopen, maar terwijl zij ook niet scherper zien dan hun naaste, terwijl sommigen ook door ouderdom en laksheid slecht zien, beweerden toch het einde van de hemel waar te nemen en zij maten de omtrek van de zon en zij zetten voet op de maan en zij behandelden de omvang van de sterren, als waren ze ervan af gevallen en dikwijls durfden zij, als het trof, hoewel ze niet exact weten hoeveel stadiën het zijn van Megara naar Athene, de afstand te vertellen, hoeveel el de ruimte tussen de maan en de zon was, terwijl zij de hoogte van de hemel en diepte van de zee en de omtrek van de aarde opmeten en bovendien cirkels trekken en driehoeken naast vierhoeken tekenen en enige ingewikkelde bollen, terwijl ze zogenaamd de hemel meten.

[7] Ἐπειτα δὲ κάκεῖνο πῶς οὐκ ἄγνωμον¹ αὐτῶν καὶ παντελῶς τετυφωμένον² τὸ περὶ τῶν οὕτως ἀδήλων λέγοντας μηδὲν ὡς εἰκάζοντας³ ἀποφαίνεσθαι⁴, ἀλλ' ὑπερδιατείνεσθαι⁵ τε καὶ μηδεμίαν τοῖς ἄλλοις ὑπερβολὴν⁶ ἀπολιμπάνειν, μονονουχί⁷ διομνυμένους⁸ μύδρον⁹ μὲν εἶναι τὸν ἥλιον, κατοικεῖσθαι¹⁰ δὲ τὴν σελήνην, ὑδατοποτεῖν¹¹ δὲ τοὺς ἀστέρας τοῦ ἡλίου καθάπερ ἰμονία¹² τινὴν ἰκμάδα¹³ ἐκ τῆς θαλάττης ἀνασπῶντος¹⁴ καὶ ἄπασιν αὐτοῖς τὸ ποτὸν ἐξῆς¹⁵ διανέμοντος.

[8] Τὴν μὲν γὰρ ἐναντιότητα¹⁶ τῶν λόγων ὀπόση ῥάδιον καταμαθεῖν. καὶ σκόπει πρὸς Διός, εἰ ἐν γειτόνων¹⁷ ἐστὶ τὰ δόγματα¹⁸ καὶ μὴ πάμπολυ διεστηκότα¹⁹. πρῶτα μὲν γὰρ αὐτοῖς ἢ περὶ τοῦ κόσμου γνώμη διάφορος²⁰, εἴ γε τοῖς μὲν ἀγέννητός²¹ τε καὶ ἀνώλεθρος εἶναι δοκεῖ, οἱ δὲ καὶ τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ καὶ τῆς κατασκευῆς²² τὸν τρόπον εἶπεῖν ἐτόλμησαν· οὐς καὶ

¹ ἄγνωμων	onverstandig onredelijk
² τυφός	benevelen
³ εἰκάζω	vermoeden
⁴ ἀποφαίνομαι	zichtbaar maken
⁵ ὑπερδιατείνομαι	zich zeer inspannen
⁶ ὑπερβολή	overtreffen
⁷ μονονουχί	bijna
⁸ διόμνυμαι	zweren
⁹ μύδρος	gloeïend heet
¹⁰ κατοικέω	bewonen
¹¹ ὑδατοποτέω	water drinken
¹² ἰμονία	puttouw
¹³ ἰκμάς ἢ	vocht
¹⁴ ἀνασπάω	omhoog trekken
¹⁵ ἐξῆς	op de rij af
¹⁶ ἐναντιότης ἢ	het tegendeel
¹⁷ γείτων	naburig
¹⁸ δόγμα	leerstelling
¹⁹ δίσταμαι	verschillen, een tegenstelling vormen
²⁰ διάφορος	verschillend
²¹ ἀγέννητός	ongeboren
²² κατασκεύη	inrichting

[7] Verder, hoe is ook dat niet vreemd en volstrekt wazig, dat zij, terwijl zij over zo onduidelijke kwesties spreken, zichzelf helemaal niet onthullen als gissend, maar dat ze zich zeer inspannen en de rest helemaal geen ruimte laten om hen te overtreffen, doordat ze bijna zweren, dat de zon gloeiend heet is, en dat de maan bewoond wordt en dat de sterren water drinken, terwijl de zon als het ware met een puttouw water uit de zee omhoog trekt en aan hen alle op de rij water toedeelt.

[8] Het is makkelijk te begrijpen hoe groot het tegendeel van die theorieën is. En kijk maar eens bij Zeus, of die leerstellingen in elkaars buurt zijn of volledig verschillend zijn. Want ten eerste verschilt hun mening over de kosmos, omdat het sommigen toeschijnt, dat die onsterfelijk is en onvergankelijk, maar anderen durfden te spreken van de schepper van de kosmos en over de manier waarop de kosmos is ingericht.

μάλιστα ἐθαύμαζον θεὸν μὲν τινα τεχνίτην¹ τῶν ὄλων ἐφιστάντας, οὐ προστιθέντας δὲ οὔτε ὄθεν ἤκων οὔτε ὅπου ἐστὼς ἕκαστα ἐτεκταίνετο², καίτοι πρό γε τῆς τοῦ παντός γενέσεως ἀδύνατον καὶ χρόνον καὶ τόπον ἐπινοεῖν.

ΕΤΑΙΡΟΣ

Μάλα τινὰς, ὧ Μένιππε, τολμητὰς³ καὶ θαυματοποιούς ἄνδρας λέγεις.

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Τί δ' εἰ ἀκούσειας, ὧ θαυμάσιε, περὶ τε ἰδεῶν καὶ ἀσωμάτων⁴ ἃ διεξέρχονται ἢ τοὺς περὶ τοῦ πέρατός τε καὶ ἀπείρου λόγους; καὶ γὰρ αὖ καὶ αὕτη νεανικῆ⁵ αὐτοῖς ἡ μάχη, τοῖς μὲν τέλει τὸ πᾶν περιγράφουσι, τοῖς δὲ ἀτελὲς τοῦτο εἶναι ὑπολαμβάνουσιν· οὐ μὴν ἀλλὰ⁶ καὶ παμπόλλους τινὰς εἶναι τοὺς κόσμους ἀπεφαίνοντο⁷ καὶ τῶν ὡς περὶ ἐνὸς αὐτῶν διαλεγομένων κατεγίνωσκον⁸. ἕτερος δὲ τις οὐκ εἰρηνικὸς ἀνὴρ⁹ πόλεμον τῶν ὄλων¹⁰ πατέρα εἶναι ἐδόξαζε.

[9] Περὶ μὲν γὰρ τῶν θεῶν τί χρῆ καὶ λέγειν; ὅπου¹¹ τοῖς μὲν ἀριθμὸς τις ὁ θεὸς ἦν, οἱ δὲ κατὰ χηνῶν¹² καὶ κυνῶν καὶ πλατάνων¹³ ἐπώμνυντο¹⁴. καὶ οἱ μὲν τοὺς ἄλλους ἅπαντας θεοὺς ἀπελάσαντες¹⁵ ἐνὶ μόνῳ τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν ἀπένεμον¹⁶, ὥστε

¹ τεχνίτης	handwerksman, schepper
² τεκταίνομαι	maken, creëren
³ τολμητής	durfal
⁴ ἀσώματος	onlichamelijk
⁵ νεανικός	krachtig
⁶ οὐ μὴν ἀλλὰ	Ja zelfs
⁷ ἀποφαίνομαι	verkondigen
⁸ καταγινώσκω + gen.	verachten, beschuldigen
⁹ Herakleitos is de filosoof van de chaotische, eeuwige strijd/worden.	
¹⁰ τὰ ὅλα	het heelal
¹¹ ὅπου	waar ook, terwijl toch
¹² χήν ἢ,	gans
¹³ πλατάνος	plataanboom
¹⁴ ἐπώμνυμι κατὰ + gen.	zweren bij
¹⁵ ἀπελαύνω	verdrijven, afwijzen
¹⁶ ἀπονέμω	toedelen, afzonderen

En ik verbaasde me ook het meest erover, dat zij een god als een soort schepper van het universum een rol laten spelen zonder daaraan toe te voegen, waarvan gekomen of waar zich bevindend hij alles afzonderlijk maakte. En toch is het niet mogelijk voor de geboorte van het universum zowel je tijd als ook een plaats voor te stellen.

Vriend

Je spreekt zeker van een stelletje durfals en wondermannen, Menippos.

Menippos

Maar wat, als je hoort, wonderlijke man, over ideeën en onlichamelijke zaken, die zij behandelen of hun theorieën over het einde en het onbegrensde? Want ook dat is weer een hevig strijdpunt van hen: sommigen omschrijven het heelal met een einde, maar anderen menen dat het heelal oneindig is. Ja, zelfs verkondigden zij dat er een heel groot aantal kosmoi is en verachtten zij hen die slechts over één van hen spreken. Een ander, niet vreedzaam man meende dat oorlog de vader van het heelal is.

[9] Zeg 'ns, wat moet ik ook over de goden zeggen? Want voor sommigen was de godheid een getal en anderen zwoeren bij ganzen en honden en platanen. Weer anderen hebben al de andere goden hun congé gegeven en deelden aan slechts één het

ἡρέμα¹ καὶ ἄχθεσθαί² με τοσαύτην ἀπορίαν³ θεῶν ἀκούοντα· οἱ
 δ' ἔμπαλιν⁴ ἐπιδαψιλεύομενοι⁵ πολλοὺς τε αὐτοὺς ἀπέφαινον
 καὶ διελόμενοι τὸν μὲν τινα πρῶτον θεὸν ἐπεκάλουν, τοῖς δὲ τὰ
 δεύτερα καὶ τρίτα ἔνεμον τῆς θειότητος⁶. ἔτι δὲ οἱ μὲν ἀσώματόν
 τι καὶ ἄμορφον ἠγοῦντο εἶναι τὸ θεῖον, οἱ δὲ ὡς περὶ σώματος
 αὐτοῦ διανοοῦντο⁷. εἶτα⁸ καὶ προνοεῖν⁹ τῶν καθ' ἡμᾶς
 πραγμάτων οὐ πᾶσιν ἐδόκουν οἱ θεοί, ἀλλ' ἦσαν τινες οἱ τῆς
 συμπάσης ἐπιμελείας¹⁰ αὐτοὺς ἀφιέντες¹¹, ὡσπερ ἡμεῖς
 εἰώθαμεν¹² ἀπολύειν τῶν λειτουργιῶν¹³ τοὺς παρηβηκότας¹⁴.
 οὐδὲν γὰρ ὅτι μὴ¹⁵ τοῖς κωμικοῖς δορυφορήμασιν¹⁶ εὐοικότας
 αὐτοὺς εἰσάγουσιν¹⁷. ἔνιοι δὲ ταῦτα πάντα ὑπερβάντες¹⁸ οὐδὲ
 τὴν ἀρχὴν εἶναι θεοὺς τινὰς ἐπίστευον, ἀλλ' ἀδέσποτον καὶ
 ἀνηγεμόνευτον φέρεσθαι¹⁹ τὸν κόσμον ἀπελίμπανον²⁰.
 [10] Τοιγάρτοι ταῦτα ἀκούων ἀπιστεῖν μὲν οὐκ ἐτόλμων
 ὑψιβρεμέταις²¹ τε καὶ ἡϋγενείοις²² ἀνδράσιν· οὐ μὴν εἶχόν γε

¹ ἡρέμα	langzaam, rustig
² ἄχθομαι	zich ergeren
³ ἀπορία	gebrek
⁴ ἔμπαλιν	daarentegen
⁵ ἐπιδαψιλεύομαι	rijkelijk zijn, toevoegen
⁶ θειότης ἢ	goddelijkheid
⁷ διανοέομαι	bij zich doordenken
⁸ εἶτα	verder
⁹ προνοέω + <i>gen.</i>	zorgen voor
¹⁰ ἐπιμέλεια	zorg
¹¹ ἀφίημι + <i>gen.</i>	wegzenden van
¹² εἰώθα <i>perf.</i>	ik ben gewoon
¹³ λειτουργία	staatsdienst
¹⁴ παρηβάω	oud worden
¹⁵ οὐδὲν ὅτι μὴ	kortom
¹⁶ δορυφόρημα	figurant
¹⁷ εἰσαγω	ten tonele voeren
¹⁸ ὑπερβαίνω	verder gaan dan
¹⁹ φέρω	leiden
²⁰ ἀπολιμπάνω = ἀπολείπω	
²¹ ὑψιβρεμέτης	in de hoogte donderend; <i>epitheton van Zeus</i>
²² ἡϋγένειος	met zware baard

begin van het heelal toe, zodat ik me langzamerhand ook ergerde, toen ik hoorde over zo'n groot gebrek aan goden. Weer anderen echter voegden velen toe en onthulden hen en deelden hen in: eentje noemden ze de eerste god en de rest deelden ze de tweede en derde rang in goddelijkheid toe. Bovendien meenden sommigen, dat het goddelijke geen lichaam en geen vorm had, maar anderen dachten bij zichzelf door over een lichaam van het goddelijke. Verder scheen het niet allen toe, dat de goden zorgen voor de zaken die ons betreffen, maar er waren er die hen ontsloegen van de hele zorg, zoals wij gewoon zijn hen die te oud zijn geworden te bevrijden van hun staatsdiensten. Kortom, zij voeren hen ten tonele als lijfwachten uit de komedies. Sommigen zijn verder gegaan dan dat alles en geloofden niet dat het begin uit enige goden bestond, maar ze lieten de kosmos achter om zonder heer en zonder leiding zich op weg te begeven.

[10] Daarom dan bij het horen van dat durfde ik niet hen als in de hoogte donderende mannen met zware baard niet te geloven. Maar het was onmogelijk voor mij om, als ik me naar een theorie

ὄπη¹ τῶν λόγων τραπόμενος ἀνεπίληπτόν² τι αὐτῶν εὖροιμι καὶ
 ὑπὸ θατέρου μηδαμῇ περιτρεπόμενον³. ὥστε δὴ τὸ Ὀμηρικὸν
 ἐκεῖνο ἀτεχνῶς⁴ ἔπασχον· πολλάκις μὲν γὰρ ἂν ὥρμησα⁵
 πιστεύειν τινὶ αὐτῶν,
 ἕτερος δέ με θυμὸς ἔρυκεν⁶.
 Ἐφ' οἷς ἅπασιν ἀμηχανῶν⁷ ἐπὶ γῆς μὲν ἀκούσεσθαί τι περὶ
 τούτων ἀληθὲς ἀπεγίνωσκον⁸, μίαν δὲ τῆς συμπάσης ἀπορίας
 ἀπαλλαγὴν⁹ ὤμην ἔσσεσθαι, εἰ αὐτὸς πτερωθεὶς¹⁰ πῶς ἀνέλθοιμι
 εἰς τὸν οὐρανόν. τούτου δέ μοι παρεῖχε τὴν ἐλπίδα μάλιστα μὲν
 ἢ ἐπιθυμία¹¹ ... καὶ ὁ λογοποιὸς¹² Αἴσωπος ἀετοῖς καὶ
 κανθάροις¹³, ἐνίοτε καὶ καμήλοις βάσιμον¹⁴ ἀποφαίνων τὸν
 οὐρανόν. αὐτὸν μὲν οὖν πτεροφυῆσαι¹⁵ ποτε οὐδεμιᾶ μηχανῇ
 δυνατὸν εἶναί μοι κατεφαίνετο· εἰ δὲ γυπὸς ἢ ἀετοῦ περιθειμένη
 πτερά -ταῦτα γὰρ μόνα ἂν διαρκέσαι¹⁶ πρὸς μέγεθος
 ἀνθρωπίνου σώματος- τάχα¹⁷ ἂν μοι τὴν πεῖραν¹⁸
 προχωρῆσαι¹⁹. καὶ δὴ συλλαβῶν τὰ ὄρνεα²⁰ θατέρου μὲν τὴν
 δεξιὰν πτέρυγα²¹,

¹ ὄπη	waarheen
² ἀνεπίληπτός	onberispelijk, foutloos
³ περιτρέπω	ten val brengen, vernietigen
⁴ ἀτεχνῶς	zo maar, geheel en al
⁵ ὥρμάω	zich gereed maken, ondernemen
⁶ ἔρύκω	tegenhouden
⁷ ἀμηχανέω	radeloos zijn, hulpeloos zijn
⁸ ἀπογινώσκω	aan iets wanhopen
⁹ ἀπαλλαγὴ	bevrijding
¹⁰ πτερώω	bevederen
¹¹ ἐπιθυμία	verlangen
¹² λογοποιός	fabeldichter
¹³ κάνθαρος	kever
¹⁴ βάσιμος	toegankelijk
¹⁵ πτεροφυέω	vleugels krijgen
¹⁶ διαρκέω	voldoende zijn
¹⁷ τάχα	misschien
¹⁸ πεῖρα	proging
¹⁹ προχωρέω	lukken
²⁰ ὄρνέον τό	vogel
²¹ πτέρυξ ἢ	vleugel

van hen wendde, iets foutloos daarin aan te treffen en wat door de tegenpartij geenszins ten val werd gebracht. Zo ervoer ik dus geheel en al die beroemde uitspraak van Homeros, want dikwijls maakte ik aanstalten iemand van hen te geloven,

‘maar een tweede gedachte hield me terug.’

Uit radeloosheid om dit alles wanhoopte ik eraan enige waarheid hierover op aarde te zullen horen en ik dacht dat er slechts één verlossing van heel die uitzichtloosheid zou zijn, als ik zelf bevleugeld op de een of andere manier naar de hemel zou opstijgen. Hoop daarop kreeg ik vooral door mijn verlangen ... en de fabeldichter Aisopos, omdat die verkondigde dat de hemel toegankelijk was voor adelaars en kevers, soms ook voor kamelen. Het scheen mij dan absoluut onmogelijk te zijn om ooit vleugels te laten groeien. Maar als ik de vleugels van een gier of adelaar omdeed –want alleen die zouden wel volstaan met het oog op de grootte van een menselijk lichaam- dat dan misschien wel mijn poging kon lukken. Nadat ik dus die vogels gevangen

τοῦ γυπὸς δὲ τὴν ἐτέραν ἀπέτεμον εὖ μάλα¹. εἶτα διαδήσας² καὶ κατὰ τοὺς ὠμούς τελαμῶσι³ καρτεροῖς ἀρμοσάμενος⁴ καὶ πρὸς ἄκροις τοῖς ὠκυπτέροις⁵ λαβάς⁶ τινὰς ταῖς χερσὶ παρασκευάσας ἐπειρώμην ἐμαυτοῦ τὸ πρῶτον ἀναπηδῶν⁷ καὶ ταῖς χερσὶν ὑπηρετῶν⁸ καὶ ὥσπερ οἱ χῆνες ἔτι χαμαιπετῶς⁹ ἐπαιρόμενος καὶ ἀκροβατῶν¹⁰ ἅμα μετὰ τῆς πτήσεως¹¹. ἐπεὶ δὲ ὑπήκουέ¹² μοι τὸ χρῆμα, τολμηρότερον ἤδη τῆς πείρας ἠπτόμην¹³, καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἀφῆκα ἐμαυτὸν κατὰ τοῦ [11]κρημοῦ¹⁴ φέρων ἐς αὐτὸ τὸ θέατρον. ὡς δὲ ἀκινδύνως κατεπτόμην¹⁵, ἤδη καὶ μετέωρα¹⁶ ἐφρόνουν¹⁷ καὶ ἄρας ἀπὸ Πάρνηθος¹⁸ ἢ ἀπὸ Ὑμηττοῦ¹⁹ μέχρι Γερανείας²⁰ ἐπετόμην, εἶτ' ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸν Ἀκροκόρινθον²¹ ἄνω, εἶτα ὑπὲρ Φολόης²² καὶ Ἐρυμάνθου²³ μέχρι πρὸς τὸ Ταῦγετον²⁴.

¹ εὖ μάλα: εὖ *ter versterking*

² διαδέω ombinden

³ τελαμών band

⁴ ἀρμόζομαι passend maken

⁵ ὠκύπτερα τά de slagpennen

⁶ λαβή greep

⁷ ἀναπηδάω omhoog springen

⁸ ὑπηρετέω handlanger zijn, gehoorzamen, dienen

⁹ χαμαιπετῶς op de grond gevallen, liggend, laag vliegend

¹⁰ ἀκροβατέω op de tenen lopen

¹¹ πτήσις ἡ het vliegen

¹² ὑπακούω gelukken

¹³ ἄπτομαι + *gen.* vast pakken

¹⁴ κρημνός afgrond

¹⁵ καταπέτομαι naar beneden vliegen

¹⁶ μετέωρος zwevend, in de wolken

¹⁷ φρονέω denken

¹⁸ Πάρνης, -ητος ὁ de Parnès, *berg in Attika op de grens met Boiotië*

¹⁹ Ὑμηττός de Hymettos berg in Athene, *beroemd om zijn marmer*

²⁰ Γερανείος Geraniagebergte

²¹ Ἀκροκόρινθος de Akrokorinth, *de burcht van Korinthe*

²² Φόλοιη Pholoë, *een berg in Arcadië*

²³ Ἐρύμανθος ὁ Erymanthusgebergte, *in het noorden van de Peloponnesos*

²⁴ Ταῦγετον het Taügetongebte, *berg in het zuiden van de Peloponnesos.*

had, sneed ik van de een de rechter vleugel af en van de gier de andere, maar wel heel goed. Daarna heb ik ze omgebonden en met banden aan mijn schouders bevestigd en aan de uiteinden van de slagpennen heb ik enige grepen voor mijn handen gemaakt en daarmee testte ik mezelf eerst door omhoog te springen en met de armen te klapwieken en zoals ganzen nog laag vliegend me te verheffen en op mijn tenen te lopen tegelijk met het vliegen. Toen mijn poging lukte, ondernam ik het eindelijk met meer durf en toen ik boven naar de akropolis was gegaan, dook ik in de afgrond op weg naar het theater zelf. Toen ik zonder gevaar naar beneden was gevlogen, was ik al én met mijn gedachten in de wolken én opgestegen van de Parnès of de Hymettus en vloog ik helemaal tot aan de Geraneia, en vandaar verder naar de Akrokorinth omhoog, verder over de Pholoè en de Erymanthus tot aan de Taügeton.

Ἦδη δ' οὖν μοι τοῦ τολμήματος ἐκμεμελετημένου¹ τέλειός² τε καὶ ὑψιπέτης γενόμενος οὐκέτι τὰ νεοτῶν³ ἐφρόνου, ἀλλ' ἐπὶ τὸν Ὀλυμπον ἀναβάς καὶ ὡς ἐνῆν μάλιστα κούφως⁴ ἐπισιτισάμενος⁵ τὸ λοιπὸν ἔτεινον⁶ εὐθύ⁷ τοῦ οὐρανοῦ, τὸ μὲν πρῶτον ἰλιγγιῶν⁸ ὑπὸ τοῦ βάρους, μετὰ δὲ ἔφερον καὶ τοῦτο εὐμαρῶς⁹. ἐπεὶ δὲ κατ' αὐτὴν ἤδη τὴν σελήνην ἐγεγόνειν πάμπολυ τῶν νεφῶν ἀποσπάσας, ἠσθόμην κάμνοντος¹⁰ ἑμαυτοῦ, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τὴν γυπίνην. προσελάσας¹¹ οὖν καὶ καθεζόμενος ἐπ' αὐτῆς διανεπαυόμενην¹² ἐς τὴν γῆν ἄνωθεν ἀποβλέπων καὶ ὡσπερ ὁ τοῦ Ὀμήρου Ζεὺς ἐκεῖνος ἄρτι¹³ μὲν τὴν τῶν ἵπποπόλων¹⁴ Θρηκῶν καθορώμενος, ἄρτι δὲ τὴν Μυσῶν, μετ' ὀλίγον δέ, εἰ δόξειέ μοι, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Περσίδα καὶ τὴν Ἰνδικήν. ἐξ ὧν ἀπάντων ποικίλης¹⁵ τινὸς ἡδονῆς ἐνεπιμπλάμην¹⁶.

ΕΤΑΙΡΟΣ

Οὐκοῦν καὶ ταῦτα λέγοις ἄν, ὦ Μένιππε, ἵνα μηδὲ καθ' ἐν ἀπολειπώμεθα¹⁷ τῆς ἀποδημίας, ἀλλ' εἴ τί σοι καὶ ὁδοῦ πάρεργον¹⁸ ἰστόρηται, καὶ τοῦτο εἰδῶμεν· ὡς ἔγωγε οὐκ ὀλίγα

¹ ἐκμελετάω	trainen
² τελειός	volmaakt, volkomen
³ νεοττός	jong
⁴ κούφως	licht
⁵ ἐπισιτίζομαι	fourageren
⁶ τείνω	zich inspannen, streven, bereiken
⁷ εὐθύ + <i>gen.</i>	rechtaf op
⁸ ἰλιγγιάω	duizelig worden
⁹ εὐμαρῶς	gemakkelijk
¹⁰ κάμνω	zich inspannen
¹¹ προσελαύνω	gaan naar
¹² διαναπαύομαι	tot rust komen
¹³ ἄρτι μὲν..., ἄρτι δὲ	nu eens ..., dan weer ..
¹⁴ ἵπποπόλος	met paarden omgaand
¹⁵ ποικίλος	subtiel
¹⁶ πίμπλαμαι + <i>gen.</i>	zich vullen met
¹⁷ ἀπολείπομαι	achterblijven bij
¹⁸ πάρεργον τό	bijzaak

Nu, toen ik dus mijn waagstuk had geoefend en ik niet beter kon worden en in de hoogte vloog, was ik niet meer terughoudend, zoals jonkies, maar ik steeg op naar de Olympus en na zo licht mogelijk gefourageerd te hebben probeerde ik vervolgens recht op de hemel af te gaan, en eerst werd ik duizelig door de diepte, maar daarna droeg ik ook dat heel makkelijk. En toen ik eindelijk ter hoogte van de maan zelf was, nadat ik veel van de wolken had weggetrokken, bemerkte ik dat ik moe was en vooral aan mijn linker vleugel, die van de gier was. Ik vloog dus op de maan af en zette me daarop neer en kwam tot rust, terwijl ik van boven naar de aarde keek en precies zoals die Zeus van Homeros nu eens naar het land keek van de Thraciërs, die met paarden omgaan, dan weer naar dat van de Mysiërs en na korte tijd, als het mij goed toescheen, naar Griekenland, Perzië en India. En ik putte uit dit alles een subtiel genot.

Vriend

Ook dat zul je dan wel vertellen, Menippos, opdat we zelfs niet van één detail van je reis verstoken blijven, maar opdat wij ook, als iets door jou onderzocht is, ookal is het een bijzaak van je reis, dat weten.

προσδοκῶ ἀκούσεσθαι σχήματός τε πέρι γῆς καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς ἀπάντων, οἷά σοι ἄνωθεν ἐπισκοποῦντι κατεφαίνετο.

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Καὶ ὀρθῶς γε, ὦ ἐταῖρε, εἰκάζεις· διόπερ¹ ὡς οἷόν τε ἀναβάς ἐπὶ τὴν σελήνην τῷ λόγῳ συναποδήμει² τε καὶ συνεπισκόπει τὴν ὄλην τῶν ἐπὶ [12] γῆς διάθεσιν³. καὶ πρῶτόν γέ μοι πάνυ μικρὰν δόκει τινὰ τὴν γῆν ὀρᾶν, πολὺ λέγω τῆς σελήνης βραχυτέραν⁴, ὥστε ἐγὼ ἄφνω⁵ κατακύψας⁶ ἐπὶ πολὺ ἠπόρουν ποῦ εἴη τὰ τηλικαῦτα ὄρη καὶ ἡ τοσαύτη θάλαττα· καὶ εἶ γε μὴ τὸν Ῥοδίῳ κολοσσόν⁷ ἐθεασάμην καὶ τὸν ἐπὶ τῇ Φάρῳ⁸ πύργον⁹, εὖ ἴσθι, παντελῶς¹⁰ ἄν με ἡ γῆ διέλαθε¹¹. νῦν δὲ ταῦτα ὑψηλὰ¹² ὄντα καὶ ὑπερανεστηκότα¹³ καὶ ὁ Ὠκεανὸς ἠρέμα πρὸς τὸν ἥλιον ὑποσίλβων¹⁴ διεσήμαινέ μοι γῆν εἶναι τὸ ὀρώμενον. ἐπεὶ δὲ ἅπαξ τὴν ὄψιν ἐς τὸ ἀτενῆς¹⁵ ἀπηρεισάμην¹⁶, ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος ἤδη κατεφαίνετο, οὐ κατὰ ἔθνη μόνον καὶ πόλεις, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ σαφῶς οἱ πλείοντες, οἱ πολεμοῦντες, οἱ γεωργοῦντες, οἱ δικαζόμενοι, τὰ γύναια¹⁷, τὰ θηρία, καὶ πάνθ' ἀπλῶς¹⁸ ὅποσα τρέφει ζεΐδωρος¹⁹ ἄρουρα²⁰.

¹ διόπερ	daarom
² συναποδημέω	samen op reis zijn
³ διάθεσις ἢ	schikking
⁴ βραχυς	kort, klein
⁵ ἄφνω	plotseling
⁶ κατακύπτω	bukken (om te kijken)
⁷ κολοσσός	de kolossos (van Rhodos was beroemd)
⁸ Φάρος ὁ	Pharos (de vuurtoren was een wereldwonder)
⁹ πύργος	toren
¹⁰ παντελῶς	volstrekt
¹¹ διαλανθάνω	ontgaan
¹² ὑψηλός	hoog
¹³ ὑπερανίσταμαι	verrijzen boven
¹⁴ ὑποσίλβω	glanzen
¹⁵ ἀτενής	ingespannen
¹⁶ ἀπερείδομαι	zich stutten
¹⁷ γύναιον τό	vrouwmens
¹⁸ ἀπλῶς	eenvoudig
¹⁹ ζεΐδωρος	graanschenkend
²⁰ ἄρουρα	land

Ik vermoed te zullen horen over de vorm van de wereld en van alles daarop, zoals ze zich aan jou vertoonden, terwijl je er vanbovenaf naar keek.

Mennippos

Ja, je hebt een juist vermoeden, vriend. Daarom moet jij naar vermogen in schijn naar boven naar de maan gaan en met mij op reis zijn en heel de inrichting van de dingen op aarde bekijken. [12] En op de eerste plaats moet je je heus inbeelden de aarde klein te zien, en dan bedoel ik veel kleiner dan de maan, zodat ik plotseling gebukt zeer twijfelde waar die zo grote bergen en zo grote zee waren. En als ik niet de kolos van Rodos had gezien en de toren op Pharos, dan was de aarde, weet dat wel, mij totaal ontgaan. Maar nu maakten die met hun hoogte en omdat ze erboven uitstaken en de Oceaan die rustig in de zon glansde mij duidelijk dat wat ik zag de aarde was. Maar toen ik had ingezoomd, werd eindelijk heel het leven van de mensen duidelijk, niet alleen per volk en stad, maar ook werden heel duidelijk, de mensen zelf, die vaarden, die oorlog voerden, die op het land werkten, die in processen verwickeld waren, de vrouwtjes, de beesten en eenvoudigweg alles, wat het graan schenkende land voedt.

ΕΤΑΙΡΟΣ

Παντελῶς ἀπίθανα¹ φῆς ταῦτα καὶ αὐτοῖς ὑπεναντία· ὃς γὰρ ἀρτίως², ὧ Μένιππε, τὴν γῆν ἐζήτεις ὑπὸ τοῦ μεταξὺ διαστήματος³ ἐς βραχὺ συνεσταλμένην⁴, καὶ εἴ γε μὴ ὁ κολοσσὸς ἐμήνυσέ⁵ σοι, τάχα ἂν ἄλλο τι ὠήθης ὀραῖν, πῶς νῦν καθάπερ Λυγκεύς⁶ τις ἄφνω γενόμενος ἅπαντα διαγινώσκεις τὰ ἐπὶ γῆς, τοὺς ἀνθρώπους, τὰ θηρία, μικροῦ δεῖν⁷ τὰς τῶν ἐμπίδων⁸ νεοττίας⁹;

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

[13] Εὖ γε ὑπέμνησας¹⁰. ὁ γὰρ μάλιστα ἐχρῆν εἰπεῖν, τοῦτο οὐκ οἶδ' ὅπως παρέλιπον. ἐπεὶ γὰρ αὐτὴν μὲν ἐγνώρισα¹¹ τὴν γῆν ἰδὼν, τὰ δ' ἄλλα οὐχ οἶός τε ἦν καθορᾶν ὑπὸ τοῦ βάθους ἄτε τῆς ὄψεως μηκέτι ἐφικνουμένης, πάνυ μ' ἠνία¹² τὸ χρῆμα καὶ πολλὴν παρεῖχε τὴν ἀπορίαν. κατηφεῖ¹³ δὲ ὄντι μοι καὶ ὀλίγου δεῖν δεδακρυμένῳ ἐφίσταται κατόπιν¹⁴ ὁ σοφὸς Ἐμπεδοκλῆς¹⁵, ἀνθρακίας¹⁶ τις ἰδεῖν καὶ σποδοῦ¹⁷ ἀνάπλεως¹⁸ καὶ

¹ ἀπίθανος ongelooftwaardig

² ἀρτίως zojuist

³ διάστημα afstand

⁴ συστέλλομαι beperkt worden

⁵ μηνύω verklikken, onthullen, openbaren

⁶ Λυγκεύς *was een deelnemer aan de tocht van de argonauten. Hij stond bekend om zijn scherpe zicht, waarmee hij door muren en volgens sommigen zelfs tot in het binnenste van de aarde kon kijken. Op de Argo stond hij dan ook op de uitkijk.*

⁷ μικροῦ δεῖν bijna

⁸ ἐμπίς ἢ mug

⁹ νεοττία het nestelen, broeden

¹⁰ ὑπομνησκω in herinnering brengen

¹¹ γνωρίζω ontdekken

¹² ἀνία grieven, kwellen

¹³ κατηφής beschaamd, neerslachtig

¹⁴ κατόπιν achter

¹⁵ Ἐμπεδοκλῆς: *Griekse natuurfilosoof uit de 5^e eeuw voor Chr. van Sicilië*

¹⁶ ἀνθρακίας zwarte Piet

¹⁷ σποδός ἢ as

¹⁸ ἀνάπλεως + *gen.* vol van

Vriend

Je zegt daar volstrekt ongeloofwaardige dingen, die ook in tegenspraak met zichzelf zijn. Want jij, Menippos, die zojuist nog de aarde zocht, omdat die door de afstand er tussenin tot iets kleins teruggebracht was en jij, die als de kolos het jou niet onthuld had, misschien gemeend zou hebben iets anders te zien, hoe herken jij dan nu, als was je plots een soort Lynkeus geworden, alles op aarde: de mensen, de dieren, bijna het broeden van de muggen?

Menippos

[13] Het is goed, dat je dat in herinnering hebt gebracht, want wat ik vooral moest zeggen, dat heb ik om de een of andere reden laten liggen. Want toen ik de aarde zelf had gezien en herkend en ik de rest niet kon zien wegens de diepte, omdat mijn ogen niet zover reikten, ergerde de zaak mij zeer en bezorgde mij grote radeloosheid. Toen ik neerslachtig was en bijna in tranen, kwam de wijze Empedokles achter mij staan, een zwarte Piet om te zien en vol van as en verbrand.

κατωπτημένος¹. κάγω μὲν ὡς εἶδον, εἰρήσεται γάρ,
 ὑπεταράχθην καί τινα σεληναῖον² δαίμονα ὠήθην ὄραν· ὁ δέ,
 "Θάρρει³," φησίν, "ᾧ Μένιππε,
 'οὔτις τοι θεός εἰμι, τί μ' ἀθανάτοισιν εἴσκεις⁴;
 ὁ φυσικὸς⁵ οὗτός εἰμι Ἐμπεδοκλῆς· ἐπεὶ γὰρ ἐς τοὺς κρατῆρας
 ἔμαυτὸν φέρων ἐνέβαλον, ὁ καπνός⁶ με ἀπὸ τῆς Αἴτνης ἀρπάσας
 δεῦρο ἀνήγαγε, καὶ νῦν ἐν τῇ σελήνῃ κατοικῶ ἀεροβατῶν⁷ τὰ
 πολλὰ καὶ σιτοῦμαι δρόσον⁸. ἤκω τοίνυν σε ἀπολύσων τῆς
 παρούσης ἀπορίας· ἀνιᾶ γάρ σε, οἶμαι, καὶ στρέφει τὸ μὴ σαφῶς
 τὰ ἐπὶ γῆς ὄραν." "Εὖ γε ἐποίησας," ἦν⁹ δ' ἐγώ, "βέλτιστε
 Ἐμπεδόκλεις, κάπειδ' ἀντάχιστα κατάπτωμαι πάλιν ἐς τὴν
 Ἑλλάδα, μεμνήσομαι σπένδειν¹⁰ τέ σοι ἐπὶ τῆς καπνοδόκης¹¹ κἀν
 ταῖς νουμηνίαις¹² πρὸς τὴν σελήνην τρὶς ἐγγανῶν¹³
 προσεύχεσθαι." "Ἄλλὰ μὰ τὸν Ἐνδυμίωνα¹⁴," ἦ δ' ὅς, "οὐχὶ τοῦ
 μισθοῦ χάριν¹⁵ ἀφῖγμαι, πέπονθα δέ τι τὴν ψυχὴν ἰδὼν σε
 λελυπημένον. ἀτὰρ οἶσθα ὅ τι δράσας ὄξυδερκῆς¹⁶ [14] γενήσῃ;"
 "Μὰ Δί'," ἦν δ' ἐγώ, "ἦν μὴ σύ μοι τὴν ἀχλύν¹⁷ πῶς ἀφέλης ἀπὸ
 τῶν ὀμμάτων· νῦν γὰρ δὴ λημᾶν¹⁸ οὐ μετρίως¹ δοκῶ." "Καὶ μὴν

¹ κατοπτάω

verbranden

² σεληναῖος

van de maan

³ θαρρέω

gerust zijn

⁴ εἴσκω

gelijk maken, stellen

⁵ φυσικὸς

natuurfilosoof

⁶ καπνός

rook

⁷ ἀεροβατεω

in de lucht wandelen

⁸ δρόσος ἢ

water, dauw

⁹ ἦμι

zeggen

¹⁰ σπένδω

plengen

¹¹ καπνοδόκη

rookgat

¹² νουμηνία

nieuwe maan

¹³ ἐγγάσκω

gapen naar, uitlachen

¹⁴ Ἐνδυμίων *was een zeer schone jongeling, die de kuisse maangodin Selene, of de later met haar geïdentificeerde Artemis, boven alle andere stervelingen uitkoos om hem met haar liefde gelukkig te maken.*

¹⁵ *gen.* + χάριν

wegens

¹⁶ ὄξυδερκῆς

scherp ziend

¹⁷ ἀχλύς ἢ

nevel

¹⁸ λημάω

tranende ogen hebben

En toen ik hem gezien had –want dat zal gezegd zijn- raakte ik verward en dacht ik dat ik een maangod zag. Hij zei: “Wees gerust, Menippos, ik ben heus geen god, waarom vergelijk je mij met goden? Ik ben die natuurfilosoof Empedokles. Toen ik immers naar de kraters van de Etna was gegaan en me daarin gestort had, heeft de rook mij mee uit de Etna genomen en hierheen omhoog gebracht en nu woon ik op de maan, terwijl ik meestal door de lucht wandel en ik voed me met dauw. Welnu, ik ben gekomen om jou te bevrijden van de radeloosheid, waarin je verkeert. Want het ergert je, denk ik en het kwelt je, dat je de dingen op aarde niet goed ziet.” “Dat heb je goed gedaan,” zei ik, “beste Empedokles, en zodra ik naar beneden terug naar Griekenland zal zijn gevlogen, zal ik eraan denken aan jou te plengen bij het rookgat en bij nieuwe maan te bidden, nadat ik tot de maan drie maal gegaapt heb.” “Maar bij Endymion,” zei hij, “ik ben niet om het loon gekomen, maar ik heb groot geestesverdriet gehad, toen ik had gezien dat jij pijn had. Maar weet jij door welke daad je scherp zult gaan zien?” [14] “Bij Zeus,” zei ik, “als jij misschien de rook voor mijn ogen weg zult nemen. Want nu dan heb ik volgens mij behoorlijk tranende ogen.”

¹ μετρίως

matig

οὐδέν σε," ἦ δ' ὅς, "έμοῦ δεήσει· τὸ γὰρ ὄξυδερκὲς αὐτὸς ἤδη γῆθεν ἦκεις ἔχων." "Τί οὖν τοῦτό ἐστιν; οὐ γὰρ οἶδ'," ἔφην. "Οὐκ οἶσθα," ἦ δ' ὅς, "ἀετοῦ τὴν πτέρυγα τὴν δεξιὰν περικείμενος¹;" "Καὶ μάλα," ἦν δ' ἐγώ· "τί δ' οὖν πτέρυγι καὶ ὀφθαλμῶ κοινόν² ἐστιν;" "Ὅτι," ἦ δ' ὅς, "παρὰ πολὺ³ τῶν ἄλλων ζώων ἀετός ἐστιν ὄξυωπέστατος⁴, ὥστε μόνος ἀντίον⁵ δέδορκε τῷ ἡλίῳ, καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ γνήσιος⁶ καὶ βασιλεὺς ἀετός, ἦν ἀσκαρδαμυκτὶ⁷ πρὸς τὰς ἀκτῖνας⁸ βλέπει." "Φασὶ ταῦτα," ἦν δ' ἐγώ, "καὶ μοι ἤδη μεταμέλει ὅτι δεῦρο ἀνίων οὐχὶ τῷ ὀφθαλμῷ⁹ τοῦ ἀετοῦ ἐνεθέμην τοὺς ἐμούς ἐξελών· ὡς νῦν γε ἡμιτελῆς¹⁰ ἀφῖγμαι καὶ οὐ πάντα βασιλικῶς ἐνεσκευασμένος, ἀλλ' ἔοικα τοῖς νόθοις¹¹ ἐκείνοις καὶ ἀποκηρύκτοις¹²." "Καὶ μὴν πάρα σοί," ἦ δ' ὅς, "αὐτίκα μάλα τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν ἔχειν βασιλικόν· ἦν γὰρ ἐθελήσης μικρὸν ἀναστὰς ἐπισχών¹³ τοῦ γυπὸς τὴν πτέρυγα θατέρᾳ μόνῃ πτερύξασθαι¹⁴, κατὰ λόγον¹⁵ τῆς πτέρυγος τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν ὄξυδερκῆς ἔση· τὸν δὲ ἕτερον οὐδεμίᾳ μηχανῇ¹⁶ μὴ οὐκ ἀμβλύτερον δεδορκέναι τῆς μερίδος ὄντα τῆς χειρόνος." "Ἄλις¹⁷," ἦν δ' ἐγώ, "εἰ καὶ ὁ δεξιὸς μόνος ἀετῶδες¹⁸

¹ περικείμεαι	aanhebben
² κοινός	gemeenschappelijk
³ παρὰ πολὺ	verreweg
⁴ ὄξυωπής	scherp ziend
⁵ ἀντίον	tegemeet
⁶ γνήσιος	wettig, echt
⁷ ἀσκαρδαμυκτὶ	zonder met de ogen te knipperen
⁸ ἀκτὶς ἢ "	straal
⁹ <i>dualis nom./acc.</i>	
¹⁰ ἡμιτελής	half af
¹¹ νόθος	bastaard
¹² ἀποκηρύσσω	verbieden
¹³ ἐπέχω	omhoog houden
¹⁴ πτερύσσομαι	met de vleugels bewegen
¹⁵ κατὰ λόγον + <i>gen.</i>	overeenkomstig
¹⁶ μηχανή	middel, mogelijkheid
¹⁷ Ἄλις <i>adv.</i>	voldoende
¹⁸ ἀετῶδης	van een adelaar

Hij zei: "Zeker zul je mij echt niet nodig hebben, want jij bent zelf al van de aarde met een scherpe blik gekomen." "Wat is dat dan? Want ik weet het niet." zei ik. "Weet je het niet," zei hij," hoewel je die vleugel van een adelaar aan hebt: "Ja zeker wel," zei ik, "Wat hebben dan een vleugel en oog gemeen?" "Omdat," zei hij, "een arend verreweg het scherpst ziet van de andere dieren, zodat hij als enige tegen de zon inkijkt. Dan is er sprake van de echte koninklijke adelaar, als hij zonder met de ogen te knippen tegen de stralen van de zon in kijkt." "Dat zeggen ze, ja," zei ik, "en ik heb nu spijt, dat ik niet, toen ik opsteeg, de twee ogen van de adelaar in heb gedaan na de mijne uitgedaan te hebben. Want nu ben ik hier half af gekomen en niet in alles koninklijk uitgerust, maar ik lijk op die bastaarden en verworpenen." "Heus, jij kunt," zei hij, "onmiddellijk één koninklijk oog hebben. Want als je even wilt opstaan en de vleugel van de gier omhoog wilt houden en alleen met die andere wilt wieken, dan zul jij in overeenstemming met die vleugel met je rechter oog scherp zien. Met geen mogelijkheid zul je met het andere oog niet minder zien, omdat dat oog tot het mindere deel behoort." "Maar wel voldoende," zei ik, "als ook mijn rechter oog

βλέποι· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔλαττον γένοιτο, ἐπεὶ καὶ τοὺς τέκτονας¹ πολλάκις ἔωρακένοι μοι δοκῶ θατέρω τῶν ὀφθαλμῶν ἄμεινον πρὸς τοὺς κανόνας² ἀπευθύνοντας³ τὰ ξύλα⁴."

Ταῦτα εἰπὼν ἐποίουν ἅμα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους παρηγγελμένα· ὁ δὲ κατ' ὀλίγον ὑπαπιῶν [15] ἐς καπνὸν ἠρέμα διελύετο⁵. κάπειδὴ τάχιστα ἐπτερυξάμην, αὐτίκα φῶς⁶ με πάμπολυ περιέλαμψε⁷ καὶ τὰ τέως⁸ λανθάνοντα πάντα διεφαίνετο· κατακύψας γοῦν ἐς τὴν γῆν ἐώρων σαφῶς τὰς πόλεις, τοὺς ἀνθρώπους, τὰ γινόμενα, καὶ οὐ τὰ ἐν ὑπαίθρῳ⁹ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅποσα οἴκοι¹⁰ ἔπραττον οἰόμενοι λανθάνειν, Πτολεμαῖον¹¹ μὲν συνόντα τῇ ἀδελφῇ, Λυσιμάχῳ¹² δὲ τὸν υἱὸν ἐπιβουλεύοντα¹³, τὸν Σελεύκου δὲ Ἀντίοχον¹⁴ Στρατονίκη διανεύοντα¹⁵ λάθρα¹⁶ τῇ μητρειᾷ¹⁷, τὸν δὲ Θετταλὸν Ἀλέξανδρον¹⁸ ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἀναιρούμενον καὶ Ἀντίγονον¹⁹ μοιχεύοντα²⁰ τοῦ υἱοῦ τὴν γυναῖκα καὶ Ἀττάλῳ¹ τὸν υἱὸν

¹ τέκτων timmerman

² κανῶν richtsnoer

³ ἀπευθύνω richten, leiden

⁴ ξύλον τό hout

⁵ διαλύομαι oplossen

⁶ φῶς τό licht

⁷ περιλάμπω licht verspreiden om

⁸ τέως in de tussentijd

⁹ τὸ ὑπαίθρον de blote hemel

¹⁰ οἴκοι thuis

¹¹ Πτολεμαῖος : *Ptolemaios Philadelphos 285-274 v.Chr. koning van Egypte en volgens Egyptische gewoonte met zijn zus getrouwd.*

¹² Λυσιμάχος 361/360 – 281 v.Chr.) *was veldheer van Alexander de Grote en werd een der diadochen na diens dood. Hij werd door zijn vrouw opgezet tegen zijn oudste zoon.*

¹³ ἐπιβουλεῶ + dat. belagen

¹⁴ Ἀντίοχος Antiochos van Syrie, 3e eeuw v.Chr., *hield van zijn stiefmoeder Stratonikè.*

¹⁵ διανεύω toeknikken

¹⁶ λάθρα onopgemerkt

¹⁷ μητρειά stiefmoeder

¹⁸ Ἀλέξανδρος Alexander, *tiran van de Thessalische stad Pherai, 369-358*

¹⁹ Ἀντίγονος Antigonos, *koning van Macedonië, getrouwd met Stratonikè, 4e eeuw v.Chr.*

²⁰ μοιχεύω echtbreuk plegen met

het zicht van een adelaar heeft, want het zal wel geenszins te weinig zijn, aangezien ik geloof, dat ook timmerlieden vaak met het ene oog beter gekeken hebben naar 't richtsnoer, wanneer ze het hout richtten.”

Na die woorden deed ik onmiddellijk wat door Empedokles opgedragen was. Hij verwijderde zich ongemerkt een beetje [15] en hij ging langzaam op in rook. En zodra als ik had gewiekt, scheen meteen enorm veel licht om mij heen en werd alles duidelijk, wat tot die tijd verborgen bleef. Ik boog dus naar beneden naar de aarde en zag duidelijk de steden, de mensen, wat er gebeurde en niet alleen wat onder de blote hemel was, maar ook al wat men in huis deed, terwijl men dacht onopgemerkt te blijven: Ptolemaios die bij zijn zuster was, hoe Lysimachos door zijn zoon belaagd werd, hoe Antiochos, de zoon van Seleukos, heimelijk zijn stiefmoeder toeknikte en hoe de Thessaliër Alexandros door zijn vrouw uit de weg geruimd werd en Antigonos het met de vrouw van zijn zoon deed en hoe

¹Ἄτταλος

Attalos, *hier verzonnen gebeurtenis*

ἐγγέοντα¹ τὸ φάρμακον, ἐτέρωθι δ' αὖ Ἀρσάκην² φονεύοντα τὸ γύναιον³ καὶ τὸν εὐνοῦχον Ἀρβάκην ἔλκοντα τὸ ξίφος ἐπὶ τὸν Ἀρσάκην, Σπατῖνος⁴ δὲ ὁ Μῆδος ἐκ τοῦ συμποσίου⁵ πρὸς τῶν δορυφορούντων⁶ εἴλκετο ἔξω τοῦ ποδὸς σκύφω⁷ χρυσῷ τὴν ὄφρυν⁸ κατηλοημένος⁹. ὅμοια¹⁰ δὲ τούτοις ἔν τε Λιβύῃ καὶ παρὰ Σκύθαις καὶ Θραξί γινόμενα ἐν τοῖς βασιλείοις ἦν ὄραν, μοιχεύοντας, φονεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀρπάζοντας, ἐπιорκοῦντας, δεδιότας, ὑπὸ τῶν οἰκαιοτάτων προδιδομένους. [16] Καὶ τὰ μὲν τῶν βασιλέων τοιαύτην παρέσχε μοι τὴν διατριβήν¹¹, τὰ δὲ τῶν ἰδιωτῶν¹² πολὺ γελοιώτερα· καὶ γὰρ αὖ κάκείνους ἐώρων, Ἑρμόδωρον¹³ μὲν τὸν Ἐπικούρειον¹⁴ χιλίων ἔνεκα δραχμῶν ἐπιорκοῦντα¹⁵, τὸν Στωϊκὸν¹⁶ δὲ Ἀγαθοκλέα περὶ μισθοῦ¹⁷ τῷ μαθητῇ δικαζόμενον¹⁸, Κλεινίαν δὲ τὸν ῥήτορα ἐκ τοῦ Ἀσκληπιείου φιάλην¹⁹ ὑφαιρούμενον²⁰, τὸν δὲ Κυνικὸν Ἡρόφιλον ἐν τῷ χαμαιτυπεῖω²¹ καθεύδοντα. τί γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους λέγοιμι, τοὺς τοιχωρυχοῦντας²², τοὺς δεκαζομένους¹,

¹ ἐγγέω	inschenken
² Ἀρσακῆς	Arsakes, <i>verzonnen persoon</i>
³ γύναιον τό	vrouwspersoon
⁴ Σπατῖνος	Spatinos
⁵ συμπόσιον	drinkgelag
⁶ δορυφορέω	lijfwachter zijn
⁷ σκύφος ὁ	bokaal
⁸ ὄφρυς ἡ	wenkbrauw
⁹ καταλοάω	verbrijzelen
¹⁰ ὅμοιος + <i>dat.</i>	gelijk aan
¹¹ διατριβή	tijdverdrif
¹² ἰδιώτης	gewone burger
¹³ Ἑρμόδωρος	Hermodoros
¹⁴ Ἐπικούρειος	de Epicureeër
¹⁵ ἐπιорκέω	meineed plegen
¹⁶ Στωϊκός	stoicus
¹⁷ μισθός	loon
¹⁸ δικάζομαι	procederen met
¹⁹ φιάλη	offerschaal
²⁰ ὑφαιρέομαι	ontvreemden
²¹ χαμαιτυπεῖον τό	bordeel
²² τοιχωρυχέω	inbreken, stelen

Attalos van zijn zoon gif in zijn drank kreeg en verder hoe Arsakes dat vrouwspersoon doodde en de eunuch Arbakès het zwaard trok tegen Arsakes; en Spatinos de Meed werd door de lijfwachten weg van het drinkgelag aan zijn voet naar buiten gesleept, terwijl zijn wenkbrauw door een gouden bokaal verbrijzeld was en het was mogelijk daarmee overeenkomstige gebeurtenissen in de paleizen in Afrika en bij de Skythen en Thraciërs te zien, hoe ze echtbreuk pleegden, moordden, belaagden, roofden, meineed pleegden, bang waren en door hun naaste verwanten verraden werden.

[16] De wederwaardigheden van de koningen bezorgden mij zo'n tijdverdrijf, maar die van de gewone man waren veel belachelijker. Want ook hen op hun beurt zag ik: Hermodoros, de epicureeër, pleegde meineed om 1000 drachmen en de stoïcus Agathokles procedeerde met een leerling om loon en Kleinias, de politicus, roofde een offerschaal uit het Asklepieion en de cynicus Herofilos sliep in het bordeel. Waarom dan zal ik wel de rest noemen, de inbrekers, de corrupten, de omkopers,

¹ δεκάζομαι

omgekocht worden

τοὺς δανείζοντας¹, τοὺς ἐπαιτοῦντας²; ὅλως γὰρ ποικίλη καὶ παντοδαπή³ τις ἦν ἡ θέα⁴.

ΕΤΑΙΡΟΣ

Καὶ μὴν καὶ ταῦτα, ὧ Μένιππε, καλῶς εἶχε λέγειν· ἔοικε γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν⁵ τερπωλήν⁶ σοι παρεσχῆσθαι.

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Πάντα μὲν ἐξῆς⁷ διελθεῖν, ὧ φιλότης, ἀδύνατον, ὅπου⁸ γε καὶ ὄρᾱν αὐτὰ ἔργον ἦν· τὰ μέντοι κεφάλαια⁹ τῶν πραγμάτων τοιαῦτα ἐφαίνετο οἷά φησιν Ὀμηρος τὰ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος¹⁰. οἷ μὲν γὰρ ἦσαν εἰλαπίνα¹¹ καὶ γάμοι, ἐτέρωθι δὲ δικαστήρια καὶ ἐκκλησίαι, καθ' ἕτερον δὲ μέρος¹² ἔθυέ τις, ἐν γειτόνων¹³ δὲ πενθῶν¹⁴ ἄλλος ἐφαίνετο· καὶ ὅτε μὲν ἐς τὴν Γετικήν¹⁵ ἀποβλέψαμι, πολεμοῦντας ἂν ἐώρων τοὺς Γέτας¹⁶. ὅτε δὲ μεταβαίην¹⁷ ἐπὶ τοὺς Σκύθας, πλανωμένους¹⁸ ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν¹⁹

¹ δανείζω omkopen

² ἐπαιτέω bedelen

³ παντοδαπός allerhande

⁴ θέα ἡ de aanblik

⁵ τύχων de eerste de beste

⁶ τερπωλή ἡ genot

⁷ ἐξῆς op de rij af

⁸ ὅπου daar, omdat

⁹ κεφάλαιον τό de hoofdzaak

¹⁰ *Bedoeld wordt het schild dat Hephaistos voor Achilles heeft gemaakt.*

¹¹ εἰλαπίνη feestmaal

¹² μέρος τό deel

¹³ ἐν γειτόνων in de buurt, daarnaast

¹⁴ πενθέω rouwen

¹⁵ Γετικός Getisch

¹⁶ Γέται οἱ: *de Geten of Getes (Grieks: Γέται, Γέτης) was de naam van een aantal Thracische stammen die rond de benedenloop van de Donau woonden, in het noorden van het huidige Bulgarije en Roemenië. Waarschijnlijk is de naam een exoniem, ofwel, een naam die door 'Niet-Geten' gebruikt werd. Waarschijnlijk komt het uit het Grieks. Het woongebied van de Geten vormde het achterland van de Griekse koloniën langs de kust van de Zwarte Zee, waardoor de Geten waarschijnlijk al vroeg contact legden met de Grieken.*

¹⁷ μεταβαίνω overstappen, naar de overzijde gaan

¹⁸ πλανάομαι zwerven

¹⁹ ἄμαξα ἡ wagen

de bedelaars; kortom het was een bont en gevarieerd schouwspel.

Vriend

Inderdaad zou het goed zijn ook dat te vertellen, Menippos. Het lijkt jou immers niet het eerste het beste genot te hebben gegeven.

Menippos

Beste, het is onmogelijk alles op de rij af door te nemen, omdat het ook een werk was het te zien. Maar de hoofdzaken van wat er gebeurde schenen zo te zijn zoals Homeros de voorstellingen op het schild voorstelt: want daar waren enerzijds feestmaaltijden en huwelijken en aan de andere kant rechtzaken en volksvergaderingen en op het ene deel was iemand aan het offeren en daarnaast bleek weer iemand te rouwen. Wanneer ik naar het land der Geten wegkeek, zag ik telkens de Geten in oorlog en wanneer ik overstapte naar de Skythen, was het

ἦν ἰδεῖν· μικρὸν δὲ ἐγκλίνας¹ τὸν ὀφθαλμὸν ἐπὶ θάτερα τοὺς Αἰγυπτίους γεωργοῦντας² ἐπέβλεπον, καὶ ὁ Φοῖνιξ³ ἐνεπορεύετο⁴ καὶ ὁ Κίλιξ⁵ ἐλήστευεν⁶ καὶ ὁ Λάκων ἐμαστιγοῦτο⁷ καὶ ὁ Ἀθηναῖος [17] ἐδικάζετο. ἀπάντων δὲ τούτων ὑπὸ τὸν αὐτὸν γινομένων χρόνον ὥρα⁸ σοι ἤδη ἐπινοεῖν ὁποῖός τις ὁ κυκεῶν⁹ οὗτος ἐφαίνετο. ὥσπερ ἂν εἴ τις παραστησάμενος πολλοὺς χορευτάς¹⁰, μᾶλλον δὲ πολλοὺς χορούς, ἔπειτα προστάξειε τῶν ἁδόντων¹¹ ἐκάστω τὴν συνωδίαν¹² ἀφέντα ἴδιον¹³ ἄδειν μέλος, φιλοτιμουμένου¹⁴ δὲ ἐκάστου καὶ τὸ ἴδιον περαίνοντος¹⁵ καὶ τὸν πλησίον¹⁶ ὑπερβαλέσθαι¹⁷ τῇ μεγαλοφωνία¹⁸ προθυμουμένου ἄρα ἐνθυμῆ¹⁹ πρὸς Διὸς οἷα γένοιτ' ἂν ἡ ὥδή;

ΕΤΑΙΡΟΣ

Παντάπασιν²⁰, ὦ Μένιππε, παγγέλιος²¹ καὶ τεταραγμένη²².

¹ ἐγκλίνω	ter zijde buigen
² γεωργέω	het land bewerken
³ Φοῖνιξ ὁ	de Phoiniciër, <i>handelsvolk, 8^e eeuw v.Chr. en later wonend in het huidige Libanon</i>
⁴ ἐμπορεύομαι	handel drijven
⁵ Κίλιξ ὁ	Ciliciër
⁶ ληστεύω	roven
⁷ μαστιγῶ	geselen
⁸ ὥρα	tijd
⁹ κυκεῶν	kykeoon, <i>mengsel van kaas, gerst, wijn.</i>
¹⁰ χορευτής	koorlid
¹¹ ἄδω	zingen
¹² συνωδία ἡ	samenzang, overeenstemming
¹³ ἴδιος	eigen
¹⁴ φιλοτιμέομαι	eerzuchtig zijn
¹⁵ περαίνω	voltooien
¹⁶ πλησίον	naaste
¹⁷ ὑπερβάλλομαι	overtreffen
¹⁸ μεγαλοφωνία	luidheid, verhevenheid
¹⁹ ἐνθυμέομαι	ter harte nemen, overdenken
²⁰ παντάπασιν	volstrekt
²¹ παγγέλιος	totaal belachelijk
²² ταραττώ	verwarren

mogelijk hen op hun wagens te zien rondtrekken. Wanneer ik mijn oog een beetje de andere kant had laten opgaan, zag ik hoe de Egyptenaren op het land aan het werk waren en de Phoinikiërs handel aan het drijven waren en de Kilikiërs aan het roven en de Lakoniërs aan het geselen en de Atheners aan het procederen waren. [17] Je moet je nu voorstellen, wat voor mengsel dat was, toen al die dingen in dezelfde tijd gebeurden. Bijvoorbeeld als iemand veel koorleden naast elkaar opstelt, nee eerder veel koren en verder een ieder van de zangers opdraagt de samenzang te beëindigen en een eigen lied te zingen en om, terwijl een ieder eierzuchtig is en het eigen lied uitvoert en graag zijn naaste wil overtreffen in luidheid, stel je dan eens voor, bij Zeus, wat voor een lied er kan ontstaan?

Vriend

Menippos, volstrekt een absoluut belachelijk en chaotisch lied.

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Καὶ μὴν, ὦ ἑταῖρε, τοιοῦτοι πάντες εἰσὶν οἱ ἐπὶ γῆς χορευταὶ κάκ τοιαύτης ἀναρμοστίας¹ ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος συντέτακται², οὐ μόνον ἀπῶδὰ³ φθεγγομένων, ἀλλὰ καὶ ἀνομοίων⁴ τὰ σχήματα⁵ καὶ τάναντία κινουμένων καὶ ταύτῳ οὐδὲν ἐπινοούντων, ἄχρι⁶ ἂν αὐτῶν ἕκαστον ὁ χορηγὸς⁷ ἀπελάσῃ τῆς σκηνῆς⁸ οὐκέτι δεῖσθαι λέγων· τούντεῦθεν δὲ ὅμοιοι πάντες ἤδη σιωπῶντες, οὐκέτι τὴν συμμιγῆ⁹ καὶ ἄτακτον¹⁰ ἐκείνην ὠδὴν ἀπάδοντες¹¹. ἀλλ' ἐν αὐτῷ γε ποικίλῳ καὶ πολυειδεῖ¹² τῷ θεάτρῳ πάντα μὲν γελοῖα δήπουθεν¹³ ἦν τὰ γινόμενα.

[18] Μάλιστα δὲ ἐπ' ἐκείνοις ἐπήει¹⁴ μοι γελᾶν τοῖς περὶ γῆς ὄρων¹⁵ ἐρίζουσι¹⁶ καὶ τοῖς μέγα φρονουῖσιν ἐπὶ τῷ τὸ Σικυώνιον¹⁷ πεδῖον γεωργεῖν ἢ Μαραθῶνος ἔχειν τὰ περὶ τὴν Οἰνόνην¹⁸ ἢ Ἀχαρνῆσι¹⁹ πλέθρα²⁰ κεκτῆσθαι χίλια· τῆς γοῦν Ἑλλάδος ὅλης ὡς τότε μοι ἄνωθεν ἐφαίνετο δακτύλων²¹ οὔσης τὸ μέγεθος

¹ ἀναρμοστία	disharmonie
² συντάττω	samenstellen
³ ἀπῶδός	niet in harmonie
⁴ ἀνόμοιος	ongelijk
⁵ σχῆμα τό	vorm
⁶ ἄχρι	totdat
⁷ χορηγὸς ὁ	choreeg
⁸ σκηνή	toneelgebouw
⁹ συμμιγῆς	verward
¹⁰ ἄτακτος	ordeloos, onbeheerst
¹¹ ἀπᾶδω	vals zingen
¹² πολυειδής	veel vormig
¹³ δήπουθεν	dunkt me
¹⁴ ἐπέϊσι μοι	bij mij komt op
¹⁵ ὄρος	grens
¹⁶ ἐρίζω	twisten
¹⁷ Σικυώνιος	Sikuonisch, van Sikuon
¹⁸ Οἰνόνη	Oinoè, <i>Attische demos bij Boiotia</i>
¹⁹ Ἀχαρνῆσι	in Acharnai, <i>locativus; Attische demos</i>
²⁰ πλέθρον τό	plethron, 30 meter, <i>Griekse lengtemaat</i>
²¹ δάκτυλος	vinger (<i>maat 7/8 duim</i>)

Mennipos

Werkelijk, vriend, zo zijn al de choregen op aarde en uit zo'n disharmonie is het leven van de mensen samengesteld, terwijl ze niet alleen een verschillend geluid laten horen, maar ook qua vormen ongelijk zijn en tegen elkaar in bewegen en niet hetzelfde bedenken, totdat de choreeg een ieder van hen van het toneelgebouw zal verdrijven met de boodschap hen niet meer nodig te hebben; en vanaf dat moment zijn allen gelijk, terwijl zij allemaal zwijgen en niet meer die verwarde en onbeheerste zang zingen. Maar juist in het bonte en veelvormige theater waren al de gebeurtenissen wel, dunkt me, lachwekkend.

[18] Maar daarenboven het meest moest ik lachen om hen die over de grenzen van land ruzieden en om hen die trots waren om het bewerken van de Sikuonische vlakte of dat ze het gebied van Marathon hadden rond Oinoè of duizend plethra te Acharnai hadden. Terwijl heel Griekenland tenminste, zoals het toen aan mij toescheen van bovenaf, vier duim groot was,

τετάρων, κατὰ λόγον¹, οἶμαι, ἡ Ἄττικὴ πολλοστημόριον² ἦν. ὥστε ἐνενόουν³ ἐφ'⁴ ὀπόσω τοῖς πλουσίοις τούτοις μέγα φρονεῖν κατελείπετο· σχεδὸν γὰρ ὁ πολυπλεθρότατος⁵ αὐτῶν μίαν τῶν Ἐπικουρείων ἀτόμων ἐδόκει μοι γεωργεῖν. ἀποβλέψας δὲ δὴ καὶ ἐς τὴν Πελοπόννησον, εἶτα⁶ τὴν Κυνουρίαν⁷ γῆν ἰδὼν ἀνεμνήσθην περὶ ὅσου χωρίου, κατ' οὐδὲν Αἰγυπτίου φακοῦ⁸ πλατυτέρου⁹, τοσοῦτοι ἔπεσον Ἀργείων καὶ Λακεδαιμονίων μιᾶς ἡμέρας. καὶ μὴν εἶ τινα ἴδοιμι ἐπὶ χρυσῶ μέγα φρονοῦντα, ὅτι δακτυλίους¹⁰ τε εἶχεν ὀκτῶ καὶ φιάλας τέτταρας, πάνυ καὶ ἐπὶ τούτῳ ἄν¹¹ ἐγέλων· τὸ γὰρ Πάγγαιον¹² ὄλον αὐτοῖς μετάλλοις¹³ κεγχριαῖον¹⁴ ἦν τὸ μέγεθος.

ΕΤΑΙΡΟΣ

[19] ὦ μακάριε Μένιππε τῆς παραδόξου¹⁵ θέας. αἱ δὲ δὴ πόλεις πρὸς Διὸς καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοὶ πηλίκοι¹⁶ διεφαίνοντο ἄνωθεν;

ΜΕΝΙΠΠΟΣ

Οἶμαί σε πολλάκις ἤδη μυρμήκων¹⁷ ἀγορὰν ἐωρακένας, τοὺς μὲν εἰλουμένους¹⁸ περὶ τὸ στόμα τοῦ φωλεοῦ¹⁹ κὰν τῷ μέσῳ πολιτευομένους, ἐνίους δ' ἐξιόντας, ἐτέρους δὲ ἐπανιόντας

¹ κατὰ λόγον	in verhouding
² πολλοστημόριος	uit een zoveelste deel bestaand
³ ἐννοέω	bedenken
⁴ ἐπὶ +dat.	om
⁵ πολύπλεθρος	vele plethra hebbend
⁶ εἶτα	verder
⁷ Κυνουρίος	van Kunouria, <i>plaats op de Peloponnesos</i>
⁸ φακός	linzenplant
⁹ πλατύς	breed
¹⁰ δακτύλιος	zegelring
¹¹ ἄν: <i>bij imperfectum om herhaling aan te geven.</i>	
¹² Πάγγαιον	<i>een bergketen met als top 1956 m in de buurt van Kavala.</i>
¹³ μέταλλον τό	mijn
¹⁴ κεγχριαῖος	van een grootte van een gerstekorrel
¹⁵ παράδοξος	zonderling, in strijd met de verwachting
¹⁶ πηλίκος	hoe groot
¹⁷ μύρμηξ	mier
¹⁸ εἰλεομαι	zich samenpakken
¹⁹ φωλεός	leger, hol

was Attika naar verhouding een zoveelste deel, denk ik. Zo bedacht ik dus om hoeveel die rijken uiteindelijk trots waren, want het scheen mij toe dat diegene van hen, die de meeste plethra had, slechts één van Epicurus' atomen bewerkte. Toen ik dan ook mijn blik had afgewend naar de Peloponnesos en toen ik verder het land van Kunouria gezien had, herinnerde ik me om hoe een klein gebied, dat absoluut niet breder was dan een Egyptische lins, zoveel Argivers en Lakedaimoniërs op één dag gevallen waren. En werkelijk, als ik iemand trots zag zijn om goud, omdat hij acht zegelringen had en vier offersschalen, dan lachte ik absoluut om hem. Want heel het Pangaiongebergte met mijnen en al was een gerstekorrel groot.

Vriend

[19] Menippos, gelukzalige kerel wegens je onverwachte aanblik. Hoe groot dan schenen, bij Zeus, de steden en de mannen zelf van bovenaf?

Menippos

Ik denk dat jij al vaak een verzameling mieren hebt gezien, hoe sommigen zich verdringen rond de ingang van hun hol en hoe zij in het midden hun burgertaak doen, hoe sommigen naar buiten komen en anderen de stad weer ingaan.

αὔθις¹ εἰς τὴν πόλιν· καὶ ὁ μὲν τις τὴν κόπρον² ἐκφέρει, ὁ δὲ ἀρπάσας ποθὲν ἢ κῦαμου³ λέπος⁴ ἢ πυροῦ⁵ ἡμίτομον⁶ θεῖ φέρων. εἰκὸς⁷ δὲ εἶναι παρ' αὐτοῖς κατὰ λόγον τοῦ *μυρμηκῶν* βίου καὶ οἰκοδόμους τινὰς καὶ δημαγωγούς⁸ καὶ πρυτάνεις καὶ μουσικούς καὶ φιλοσόφους. πλὴν⁹ αἶ γε πόλεις αὐτοῖς ἀνδράσι ταῖς μυρμηκίαῖς μάλιστα ἐώκεσαν. εἰ δέ σοι μικρὸν δοκεῖ τὸ παράδειγμα¹⁰, τὸ ἀνθρώπους εἰκάσαι¹¹ τῇ μυρμηκῶν πολιτείᾳ¹², τοὺς παλαιοὺς μύθους ἐπίσκεψαι¹³ τῶν Θετταλῶν· εὐρήσεις γὰρ τοὺς Μυρμιδόνας, τὸ μαχιμώτατον φύλον¹⁴, ἐκ μυρμηκῶν ἀνδρας γεγονότας.

Ἐπειδὴ δ' οὖν πάντα ἰκανῶς ἐώρατο καὶ κατεγεγέλαστό μοι, διασεῖσας¹⁵ ἑμαυτὸν ἀνεπτόμην

δῶματ' ἐς αἰγιόχοιο Διὸς μετὰ δαίμονας ἄλλους.

[20] οὕπω στάδιον ἀνεληλύθειν¹⁶ καὶ ἡ Σελήνη γυναικείαν φωνὴν προῖεμένη, "Μένιππε," φησίν, "οὕτως ὄναιο¹⁷, διακόνησαί¹⁸ μοί τι πρὸς τὸν Δία." "Λέγοις ἄν," ἦν δ' ἐγώ· "βαρὺ¹⁹ γὰρ οὐδέν, ἦν μὴ τι φέρειν δέη." "Πρεσβεῖαν²⁰," ἔφη,

¹ αὔθις	terug
² κόπρος ἢ	mest
³ κύαμος ὁ	boon
⁴ λέπος τό	bast
⁵ πυρός ὁ	tarwe
⁶ ἡμίτομον τό	helft
⁷ εἰκὸς	het is logisch
⁸ δημαγωγός	volksaanvoerder
⁹ πλὴν	maar, intussen
¹⁰ παράδειγμα τό	voorbeeld
¹¹ εἰκάζω + <i>dat.</i>	vergelijken met
¹² πολιτεία	staat(s)regeling
¹³ ἐπισκέπτομαι	bekijken
¹⁴ φύλον τό	stam
¹⁵ διασεῖω	hevig door elkaar schudden
¹⁶ ἀνέρχομαι	opstijgen
¹⁷ ὄνιναμαι	voordeel hebben van
¹⁸ διακονέομαι	een dienst bewijzen
¹⁹ βάρυς	zwaar
²⁰ πρεσβεῖα ἢ	gezantschap

En de een brengt mest naar buiten en de ander heeft ergens een peulenschil van een boon opgepakt of een half graankorreltje en rent daarmee. Het ligt voor de hand dat bij hen in overeenstemming met het leven van de mieren er ook huizenbouwers zijn en volksaanvoerders en wethouders en muzikanten en wijsgeren. Intussen leken die steden inclusief mannen het meest op die van mieren. En als het voorbeeld jou niet veel schijnt voor te stellen, het vergelijken van mensen met de staat van mieren, bekijk dan eens de oude verhalen van de Thessaliërs, die uiterst strijdbare stam, mannen geboren uit mieren¹.

Toen dan alles voldoende door mij in ogenschouw genomen was en uitgelachen was, schudde ik me een keer goed uit en vloog op 'naar het huis van van de aegisdragende Zeus naar het midden van de overige goden.'

[20] Ik was nog niet een stadion hoog, of de maan sprak met vrouwenstem: "Menippos, nu je toch gaat, breng een boodschap voor mij naar Zeus. Je zult er voordeel van hebben." Ik zei: "Zeg het maar. Want het is absoluut geen probleem, tenzij ik iets moet dragen." Ze zei: "Breng van mij een makkelijke boodschap

¹ In het werk van Homeros is Achilleus aanvoerder van de Murmidonen. Hier is sprake van volksetymologie: omdat de naam Murmidonen op het Griekse woord mier lijkt (*murmèx*), wordt die stam van die murmekes/ de mieren afgeleid.

"τινὰ οὐ χαλεπὴν καὶ δέησιν¹ ἀπένεγκε παρ' ἐμοῦ τῷ Διί· ἀπείρηκα² γὰρ ἤδη, Μένιππε, πολλὰ καὶ δεινὰ παρὰ τῶν φιλοσόφων ἀκούουσα, οἷς οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἔργον ἢ τὰμὰ πολυπραγμονεῖν³, τίς εἰμι καὶ πηλίκη⁴, καὶ δι' ἦντινα αἰτίαν διχότομος⁵ ἢ ἀμφίκυρτος⁶ γίγνομαι. καὶ οἱ μὲν κατοικεῖσθαι μέφασιν, οἱ δὲ κατόπτρου⁷ δίκην⁸ ἐπικρέμασθαι⁹ τῇ θαλάττῃ, οἱ δὲ ὅτι ἂν ἕκαστος ἐπινοήσῃ τοῦτό μοι προσάπτουσι¹⁰. τὰ τελευταῖα¹¹ δὲ καὶ τὸ φῶς αὐτὸ κλοπιμαῖόν¹² τε καὶ νόθον εἶναι μοί φασιν ἄνωθεν ἦκον παρὰ τοῦ Ἥλιου, καὶ οὐ παύονται καὶ πρὸς τοῦτόν με ἀδελφὸν ὄντα συγκροῦσαι¹³ καὶ στασιάζουσαι¹⁴ προαιρούμενοι¹⁵. οὐ γὰρ ἰκανὰ¹⁶ ἦν αὐτοῖς ἃ περὶ αὐτοῦ εἰρήκασιν τοῦ Ἥλιου, λίθον αὐτὸν εἶναι καὶ μύδρον¹⁷ διάπυρον¹⁸. [21] "Καίτοι πόσα ἐγὼ συνεπίσταμαι¹⁹ αὐτοῖς ἃ πράττουσι τῶν νυκτῶν αἰσχρὰ καὶ κατάπτυστα²⁰ οἱ μεθ' ἡμέραν σκυθρωποὶ²¹ καὶ ἀνδρώδεις²² τὸ βλέμμα²³ καὶ τὸ σχῆμα σεμνοὶ καὶ ὑπὸ τῶν

¹ δέησις ἢ	verzoek
² ἀπαγορεύω	het moede worden
³ πολυπραγμονεῖω	zich bemoeien met andermans zaken
⁴ πηλίκος	hoe groot
⁵ διχότομος	half
⁶ ἀμφίκυρτος	nog niet/niet meer vol
⁷ κάτοπτρον τό	spiegel
⁸ <i>gen.</i> + δίκην	als
⁹ ἐπικρεμάννυμι + <i>dat.</i>	hangen boven
¹⁰ προσάπτω + <i>dat.</i>	vast hechten aan, toevoegen aan
¹¹ τὰ τελευταῖα	tenslotte
¹² κλοπιμαῖός	gestolen
¹³ συγκροῦω	opzetten tegen
¹⁴ στασιάζω	in opstand brengen
¹⁵ προαιρέομαι	verkiezen
¹⁶ ἰκανός	geschikt
¹⁷ μύδρος	gloeïende massa
¹⁸ διάπυρος	vurig
¹⁹ συνέπισταμαι	met iemand weten
²⁰ κατάπτυστος	veracht
²¹ σκυθρωπός	knorrig, ontstemd
²² ἀνδρώδης	krachtig
²³ βλέμμα τό	blik

en een makkelijk verzoek naar Zeus. Want ik ben het beu, Menippos, naar vele, verschrikkelijke praatjes van die filosofen te luisteren, die niets anders te doen hebben dan zich met mijn zaken te bemoeien, wat ik ben en hoe groot en waarom ik half word of niet meer vol. En sommigen zeggen dat ik bewoond word, anderen dat ik als een spiegel boven de zee hang en weer anderen kennen mij dat toe al wat een ieder maar bedenkt. Tenslotte zeggen ze zowel dat mijn licht zelf gestolen en ondergeschoven is, omdat het van boven komt van de zon en ze houden niet op er voor te kiezen én me tegen hem, terwijl die toch mijn broer is, op te zetten én in opstand te brengen. Want het was voor hen niet voldoende, wat ze over hem verteld hebben, dat hij van steen is en een vurige, gloeiende massa.

[21] En toch, van hoeveel schandelijke en verachtelijke daden ben ik samen met hen op de hoogte, daden die in de nachten begaan worden door hen, die overdag ontstemd zijn en een krachtige blik en eerbiedwaardige houding hebben en die door de mensen bewonderd worden?

ιδιωτῶν ἀποβλεπόμενοι¹; κάγῳ μὲν ταῦτα ὀρῶσα ὁμῶς σιωπῶ· οὐ γὰρ ἠγοῦμαι πρέπειν² ἀποκαλύψαι³ καὶ διαφωτίσαι⁴ τὰς νυκτερινὰς⁵ ἐκείνας διατριβάς⁶ καὶ τὸν ὑπὸ σκηνῆς ἐκάστου βίον, ἀλλὰ κἄν τινα ἴδω αὐτῶν μοιχεύοντα ἢ κλέπτοντα ἢ ἄλλο τι τολμῶντα νυκτερινώτατον, εὐθύς ἐπισπασαμένη⁷ τὸ νέφος ἐνεκαλυψάμην, ἵνα μὴ δείξω τοῖς πολλοῖς γέροντας ἄνδρας βαθεῖ πώγωνι⁸ καὶ ἀρετῇ ἐνασχημονοῦντας⁹. οἱ δὲ οὐδὲν ἀνιᾶσι¹⁰ διασπαράττοντές¹¹ με τῷ λόγῳ καὶ πάντα τρόπον ὑβρίζοντες, ὥστε νῆ τὴν Νύκτα πολλάκις ἐβουλεύσάμην μετοικῆσαι¹² ὅτι¹³ πορρωτάτῳ¹⁴, ἴν' αὐτῶν τὴν περιέργον¹⁵ ἂν γλῶτταν διέφυγον.

"Μέμνησο οὖν ταῦτά τε ἀπαγγεῖλαι τῷ Διὶ καὶ προσθεῖναι δ' ὅτι μὴ δυνατόν ἐστί μοι κατὰ χώραν¹⁶ μένειν, ἦν μὴ τοὺς φυσικοὺς ἐκεῖνος ἐπιτρίψῃ¹⁷ καὶ τοὺς διαλεκτικοὺς¹⁸ ἐπιστομίση¹⁹ καὶ τὴν Στοὰν κατασκάψῃ²⁰ καὶ τὴν Ἀκαδημίαν καταφλέξῃ²¹ καὶ παύσῃ τὰς ἐν τοῖς περιπάτοις²² διατριβάς· οὕτω γὰρ ἂν εἰρήνην

¹ ἀποβλέπω	bewonderen
² πρέπω	passen
³ ἀποκαλύπτω	onthullen
⁴ διαφωτίζω	aan het licht brengen
⁵ νυκτερινός	nachtelijks
⁶ διατριβή	verblijf
⁷ ἐπισπάω	toetrekken
⁸ πώγων	baard
⁹ ἐνασχημονέω	zich in iets onfatsoenlijk gedragen
¹⁰ ἀνιῆμι	ophouden
¹¹ διασπαράττω	in stukken scheuren
¹² μετοικέω	verhuizen
¹³ ὅτι + <i>comp.</i>	zo .. mogelijk
¹⁴ πόρρω	ver
¹⁵ περιέργος	nieuwsgierig, zich met het onnodige bezighoudend
¹⁶ χώρα	plek
¹⁷ ἐπιτρίβω	afmatten, kapot maken, vernietigen
¹⁸ διαλεκτικός	dialecticus
¹⁹ ἐπιστομίζω	de mond snoeren
²⁰ κατασκάπτω	vernietigen
²¹ καταφλέγω	verbranden
²² περίπατος	wandelgang

En hoewel ik dat zie, zwijg ik toch. Want ik meen niet dat het pas heeft die nachtelijkse tijdverdrijven en dat leven van een ieder achter het toneeldecor te onthullen en aan het licht te brengen, maar ook als ik iemand van hen overspel zie plegen, of zie stelen, of een ander, honderd procent nachtelijk waagstuk zie uithalen, heb ik onmiddellijk een wolk naar me toegetrokken en me daarmee togedekt om niet aan de massa te tonen hoe oude mannen met dichte baard en deugd zich misdragen. Zij houden absoluut niet op me in stukken te scheuren met hun woorden en mij op iedere wijze te beledigen, zodat ik vaak, bij de Nacht, besloten heb elders, zo ver mogelijk weg te gaan wonen, opdat ik hun onnutte tong zou ontvluchten.

Denk er dus aan dat te berichten aan Zeus en eraan toe te voegen, dat het onmogelijk is dat ik ter plekke blijf, als hij niet die natuurkundigen vernietigt en die dialectici de mond snoert en de stoa vernietigt en de Academia afbrandt en een einde maakt aan het verblijf in die wandelgangen. Zo kan ik immers vrede brengen

ἀγάγοιμι καὶ παυσαίμην ὀσημέραι¹ παρ' αὐτῶν
γεωμετρομένη²."

[22] "Ἔσται ταῦτα," ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἅμα πρὸς τὸ ἄναντες ἔτεινον³
τὴν⁴ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ,⁵

ἔνθα μὲν οὔτε βοῶν οὔτ' ἀνδρῶν φαίνετο ἔργα· μετ' ὀλίγον γὰρ
καὶ ἡ σελήνη βραχεῖά μοι καθεωρᾶτο καὶ τὴν γῆν ἤδη
ἀπέκρυπτον.

Λαβῶν δὲ τὸν ἥλιον ἐν δεξιᾷ διὰ τῶν ἀστέρων πετόμενος
τριταῖος⁶ ἐπλησίασα⁷ τῷ οὐρανῷ, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐδόκει μοι
ὡς εἶχον εὐθύς εἶσω παριέναι· ῥαδίως γὰρ ὤμην διαλαθεῖν ἄτε⁸
ἐξ ἡμίσειας⁹ ὦν ἀετός, τὸν δὲ ἀετὸν ἠπιστάμην ἐκ παλαιοῦ
συνήθη¹⁰ τῷ Δί· ὕστερον δὲ ἐλογισάμην ὡς τάχιστα
καταφωράσουσί¹¹ με γυπὸς τὴν ἐτέραν πτέρυγα περικείμενον.
ἄριστον γοῦν κρίνας τὸ μὴ παρακινδυνεύειν¹² ἔκοπτον
προσελθὼν τὴν θύραν. ὑπακούσας¹³ δὲ ὁ Ἑρμῆς καὶ τοῦνομα
ἐκπυθόμενος ἀπήει κατὰ σπουδὴν φράσων τῷ Δί, καὶ μετ'
ὀλίγον εἰσεκλήθην¹⁴ πάνυ δεδιῶς¹⁵ καὶ τρέμων, καταλαμβάνω¹⁶
τε πάντας ἅμα συγκαθημένους οὐδὲ αὐτοὺς ἀφρόντιδας¹⁷.
ὑπετάραττε γὰρ ἡσυχῆ τὸ παράδοξον¹⁸ μου τῆς ἐπιδημίας¹, καὶ

¹ ὀσημέραι	dagelijks
² γεωμετρέω	opmeten
³ τείνω	zich inspannen, komen, bereiken
⁴ <i>vul aan</i> ὁδόν	
⁵ ἄναντης	steil
⁶ τριταῖος	op de derde dag
⁷ πλησιάζω + <i>dat.</i>	naderen
⁸ ἄτε + <i>part.</i>	omdat
⁹ ἡμίσεια	de helft
¹⁰ συνήθης + <i>dat.</i>	bevriend met
¹¹ καταφωράω	betrappen
¹² παρακινδυνεύω	risico lopen
¹³ ὑπακούω	horen en openen
¹⁴ εἰσκαλέω	naar binnen roepen
¹⁵ δέδοικα <i>perf.</i>	ik ben bang
¹⁶ καταλαμβάνω	aantreffen
¹⁷ ἀφροντις, -ιδος	zonder zorgen
¹⁸ τὸ παράδοξον	het onvermoede

en ophouden dagelijks door hen opgemeten te worden.”

[22] “Zo zal het zijn,” zei ik, en meteen steeg ik met inspanning op over de weg die naar de hemel leidt, ‘waar noch van runderen noch van mannen zich werken vertonen.’

Want na korte tijd werd ook de maan door mij klein gezien en liet ik reeds de aarde achter de maan uit het zicht verdwijnen.

Terwijl ik de zon rechts van mij hield, vloog ik door de sterren heen en op de derde dag naderde ik de hemel en eerst scheen het me goed toe onmiddellijk, zoals ik was, naar binnen te gaan, want ik dacht, dat ik makkelijk onopgemerkt zou blijven, omdat ik voor de helft een adelaar was, want ik wist dat de adelaar sinds jaar en dag bevriend was met Zeus, maar later bedacht ik dat ze mij zeer snel zouden betrappen, omdat ik ook een vleugel van een gier aan had. Ik vond het dus het beste om geen risico te lopen en ik ging naar de deur en klopte. Hermes deed open en toen hij mijn naam had gevraagd, ging hij weg om het snel aan Zeus te zeggen en na een poosje werd ik binnen geroepen. Ik was zeer bang en trilde. Ik trof hen allen bij elkaar zittend aan en dat niet zonder zorgen, want het onverwachte van mijn bezoek bracht hen lichtelijk van hun à propos en zij vermoedden

ὅσον οὐδέπω¹ πάντας ἀνθρώπους ἀφίξεσθαι προσεδόκων²
 [23] τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπτερωμένους³. ὁ δὲ Ζεὺς μάλα φοβερῶς,
 δριμύ⁴ τε καὶ τιτανῶδες⁵ εἰς ἐμέ ἀπιδῶν, φησί
 "Τίς πόθεν εἶς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις ἠδὲ τοκῆς;"
 Ἐγὼ δὲ ὡς τοῦτ' ἤκουσα, μικροῦ⁶ μὲν ἐξέθανον ὑπὸ τοῦ δέους⁷,
 εἰστήκειν δὲ ὄμως ἀχανῆς⁸ καὶ ὑπὸ τῆς μεγαλοφωνίας
 ἐμβρονημένος⁹. χρόνῳ δ' ἐμαυτὸν ἀναλαβὼν ἅπαντα
 διηγούμενη σαφῶς ἄνωθεν¹⁰ ἀρξάμενος, ὡς ἐπιθυμήσασιν τὰ
 μετέωρα¹¹ ἐκμαθεῖν, ὡς ἔλθοιμι παρὰ τοὺς φιλοσόφους, ὡς
 τάναντία λεγόντων ἀκούσασιν, ὡς ἀπαγορεύσασιν διασπώμενος
 ὑπὸ τῶν λόγων, εἶτα ἐξῆς τὴν ἐπίνοιαν¹² καὶ τὰ πτερὰ καὶ τὰ
 ἄλλα πάντα μέχρι πρὸς τὸν οὐρανόν· ἐπὶ πᾶσι δὲ προσέθηκα τὰ
 ὑπὸ τῆς Σελήνης ἐπεσταλμένα¹³. μειδιάσας¹⁴ δ' οὖν ὁ Ζεὺς καὶ
 μικρὸν ἐπανεῖς¹⁵ τῶν ὀφρύων, "Τί ἂν λέγοις," φησίν, "Ὡτου¹⁶
 πέρι καὶ Ἐφιάλτου, ὅπου¹⁷ καὶ Μένιππος ἐτόλμησεν εἰς τὸν
 οὐρανὸν ἀνελθεῖν; ἀλλὰ νῦν μὲν ἐπὶ ξένια¹⁸ σε καλοῦμεν,

¹ ὅσον οὐδέπω	voorzoover nog niet
² προσδοκάω	vermoeden
³ περῶ	beveugelen
⁴ δριμύς	grimmig
⁵ τιτανῶδες	titanachtig
⁶ μικροῦ	bijna
⁷ δέος τό	vrees
⁸ ἀχανῆς	met open mond
⁹ ἐμβρονητός	overdonderen
¹⁰ ἄνωθεν	van het begin af
¹¹ μετέωρα τά	de hemelverschijnselen
¹² ἐπίνοια ἡ	plan, bedoeling
¹³ ἐπιστέλλω	opdragen
¹⁴ μειδιάω	glimlachen
¹⁵ ἐπανάημι	loslaten, ontspannen

¹⁶ *Ootos en Ephialtes waren de zonen van Poseidon en konden niet door een god of een mens worden gedood. Ootos en Ephialtes gingen naar Olympus om de Goden te verpletteren en de nieuwe heersers van de wereld te worden. Snel hadden ze Olympus overgenomen, en er scheen geen hoop te zijn voor de Olympianen. Maar ze kregen onderling ruzie. Ootos en Ephialtes deden wat geen van de Goden kon, ze doodden elkaar.*

¹⁷ ὅπου	daar
¹⁸ ξένια τά	gastmaal

dat alle mensen zouden komen, voorzover dat nog niet gebeurd was [23], terwijl ze op dezelfde wijze be vleugeld waren. Zeus richtte zeer angstaanjagend en grimmig en als een Titan zijn blik op mij en sprak: “Wie van de mensen ben je en waarvandaan kom je? Waar is jouw stad en waar zijn jouw ouders?” Toen ik dat gehoord had, stierf ik bijna van angst, maar toch stond ik daar met de mond open en overdonderd door het volume van zijn stem. Na een poosje herpakte ik mezelf en zette ik alles uiteen in alle duidelijkheid en bij het begin beginnend, dat ik het verlangen had opgepikt de hemelverschijnselen te leren kennen, dat ik naar filosofen was gegaan en gehoord had hoe ze elkaar tegenspraken en ik het beu was geworden door hun woorden alle kanten opgetrokken te worden en vervolgens vertelde ik op de rij af van mijn plan en de vleugels en al het andere tot aan de hemel aan toe. Bovendien voegde ik daaraan toe de opdrachten van de maan. Zeus dan kreeg een glimlach, trok zijn wenkbrauwen een weinig op en sprak: “Waarom zul je wel spreken over Ootos en Ephialtes, daar ook Menippos het heeft gewaagd naar de hemel omhoog te gaan? Maar nu nodigen we je uit voor een gastmaal,

αὔριον¹ δέ," ἔφη, "περὶ ὧν ἤκεις χρηματίσαντες² ἀποπέμψομεν." καὶ ἅμα ἐξαναστάς ἐβάδιζεν³ ἐς τὸ ἐπηκώτατον⁴ τοῦ οὐρανοῦ· καιρὸς⁵ γὰρ ἦν ἐπὶ τῶν εὐχῶν καθέζεσθαι.

[24] Μεταξύ⁶ τε προῖων ἀνέκρινέ⁷ με περὶ τῶν ἐν τῇ γῆ πραγμάτων, τὰ πρῶτα μὲν ἐκεῖνα, πόσου⁸ νῦν ὁ πυρὸς ἐστὶν ὦνιος⁹ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἰ σφόδρα ὑμῶν ὁ πέρυσι¹⁰ χειμῶν καθίκετο¹¹, καὶ εἰ τὰ λάχανα¹² δεῖται πλείονος ἐπομβρίας¹³. μετὰ δὲ ἡρώτα εἴ τις ἔτι λείπεται τῶν ἀπὸ Φειδίου¹⁴ καὶ δι' ἣν αἰτίαν ἐλλείπειν¹⁵ Ἀθηναῖοι τὰ Διάσια¹⁶ τοσοῦτων ἐτῶν, καὶ εἰ τὸ Ὀλυμπίειον αὐτῷ ἐπιτελέσαι¹⁷ διανοοῦνται, καὶ εἰ συνελήφθησαν οἱ τὸν ἐν Δωδώνη¹⁸ νεῶν¹⁹ σεσυληκότες²⁰. Ἐπεὶ δὲ περὶ τούτων ἀπεκρινάμην, "εἶπέ μοι, Μένιππε," ἔφη, "περὶ δὲ ἐμοῦ οἱ ἄνθρωποι τίνα γνώμην ἔχουσι;" "τίνα," ἔφην, "δέσποτα, ἢ τὴν εὐσεβεστάτην²¹, βασιλέα σε πάντων εἶναι

¹ αὔριον	morgen
² χρηματίζω	behandelen
³ βαδίζω	gaan
⁴ ἐπήκοος	horend
⁵ καιρὸς	het moment
⁶ μεταξύ	intussen
⁷ ἀνακρίνω	ondervragen
⁸ <i>gen. pretii</i>	
⁹ ὦνιος	te koop
¹⁰ πέρυσι	van vorig jaar
¹¹ καθικνέομαι + <i>gen.</i>	treffen
¹² λάχανα τὰ	groentes
¹³ ἐπομβρία ἢ	stortregen
¹⁴ Φειδίας	Pheidias, de grote beeldhouwer van Perikles 5 ^e eeuw voor Chr. in Athene.
¹⁵ ἐλλείπω	ongebruikt laten
¹⁶ Διάσια τὰ	de Diasia, Atheens feest ter ere van Zeus
¹⁷ ἐπιτελέω	tot een eind brengen
¹⁸ Dodona (Grieks: Δωδώνη, Dodóni) is een orakelplaats in Griekenland, gelegen ten zuiden van Ioánnina in een vreedzame, groene vallei op de oostelijke helling van de berg Tomarós in de historische regio Epirus.	
¹⁹ νεῶς ὁ	tempel
²⁰ συλάω	beroven
²¹ εὐσεβής	vroom

en morgen, “ zei hij, “zullen wij behandelen waarom je gekomen bent en je weg sturen.” En onmiddellijk stond hij op en ging naar het meest akoustische deel van de hemel, want het was tijd om te gaan zitten luisteren naar de gebeden van de mensen.

[24] Intussen, terwijl hij voortging, ondervroeg hij mij over wat er op aarde gebeurde, eerst hierover, voor hoeveel nu het graan te koop is in de Griekse wereld en of de afgelopen winter jullie zwaar getroffen had en of de groentes meer stortregen nodig hadden. Daarna vroeg hij, of er nog een afstammeling over was van Pheidias en waarom de Atheners de Diasia zoveel jaren verslonsden en of zij van plan waren het Olympieion voor hem af te maken en of degenen, die in Dodona de tempel geplunderd hadden, gegrepen waren. Toen ik hem daarover geantwoord had, zei hij: “Vertel mij eens, Menippos, wat voor mening hebben de mensen eigenlijk over mij?” Ik zei: “Welke anders, heer, dan de vroomste, dat u de koning van alle goden bent?”

θεῶν;" "Παίζεις¹ ἔχων²," ἔφη· "τὸ δὲ φιλόκαινον³ αὐτῶν ἀκριβῶς οἶδα, κἂν μὴ λέγῃς. ἦν γάρ ποτε χρόνος, ὅτε καὶ μάντις⁴ ἐδόκουν αὐτοῖς καὶ ἰατρὸς καὶ πάντα ὅλως⁵ ἦν ἐγώ, μεσταὶ⁶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυαί⁷, πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί· καὶ ἡ Δωδώνη τότε καὶ ἡ Πῖσα⁸ λαμπραὶ καὶ περίβλεπτοι⁹ πᾶσιν ἦσαν, ὑπὸ δὲ τοῦ καπνοῦ τῶν θυσιῶν¹⁰ οὐδὲ ἀναβλέπειν μοι δυνατὸν· ἐξ οὗ¹¹ δὲ ἐν Δελφοῖς μὲν Ἀπόλλων τὸ μαντεῖον κατεστήσατο, ἐν Περγάμῳ δὲ τὸ ἰατρεῖον¹² ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ τὸ Βενδίδειον¹³ ἐγένετο ἐν Θράκῃ καὶ τὸ Ἄνουβίδειον¹⁴ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τὸ Ἄρτεμισιον ἐν Ἐφέσῳ¹⁵, ἐπὶ ταῦτα μὲν ἅπαντες θέουσι καὶ πανηγύρεις¹⁶ ἀνάγουσι καὶ ἑκατόμβας¹⁷ παριστᾶσι καὶ χρυσᾶς πλίνθους¹⁸ ἀνατιθέασιν ἐμὲ δὲ παρηβηκότα¹⁹ ἰκανῶς τετιμηκέναι νομίζουσιν, ἂν διὰ²⁰ πέντε ὅλων ἐτῶν θύσωσιν ἐν Ὀλυμπίᾳ.

¹ παίζω	schertsen
² ἔχων	aan een stuk door
³ φιλόκαινος	nieuwlustig
⁴ μάντις	ziener
⁵ ὅλως	geheel en al, om kort te gaan
⁶ μεστός + gen.	vol van
⁷ ἀγυαί	straat
⁸ Πῖσα	Pisa, in Elis met het tempelgebied Olympia
⁹ περίβλεπτος	algemeen geacht en bewonderd
¹⁰ θυσία	brandoffer
¹¹ ἐξ οὗ	sinds
¹² ἰατρεῖον τό	ziekenhuis
¹³ Βενδίδειον τό	tempel van Bendis, in de Thracische mythologie de godin van de jacht die door de Grieken werd gelijkgesteld met Artemis, en vandaar ook met de twee overige verschijningsvormen van de vroegere Minoïsche goddelijke triade, Hekate en Persephone.
¹⁴ Ἄνουβιδειον	tempel van Anubis, een god in de Egyptische mythologie. Hij werd afgebeeld met het hoofd van een jakhals. Jakhalzen waren aaseters en waarschijnlijk zou de associatie met dit dier eerder geweest zijn om de doden te beschermen van vernietiging.
¹⁵ De tempel van Artemis lag in Ephesos op de kust van Asia.	
¹⁶ πανήγυρις	feest(vergadering)
¹⁷ ἑκατόμβη	offer van 100 runderen
¹⁸ πλίνθος	baksteen
¹⁹ παρηβᾶω	oud worden, over zijn hoogtepunt heen geraken
²⁰ διὰ + gen.	iedere, om de

“Je maakt aan een stuk door grapjes,” zei hij. “Ik ken haarfijn hun hang naar het nieuwe, ook als je dat niet zegt. Want er was ooit een tijd, dat ik in hun ogen ook een ziener en een arts was en ik was kortom alles,

vol van Zeus zijn alle wegen,¹

en alle vergaderplekken van mensen.

Toen waren én Dodona én Pisa schitterend en bij allen beroemd en het was voor mij onmogelijk door de rook van de offers zelfs mijn ogen te openen. Sinds Apollo zijn orakel in Delphi heeft geplaatst en Asklepios zijn medisch centrum in Pergamon heeft gevestigd en de tempel van Bendis in Thracië is en die van Anubis in Egypte en die van Artemis in Ephesos, rennen ze allemaal daar op af en houden ze daar feesten en stellen ze hekatomben op en wijden ze gouden bakstenen², maar vinden ze dat ze mij, nu ik oud ben, voldoende geëerd hebben, als ze om vier hele jaren aan mij een offer brengen in Olympia.

¹ *Aratos Solensis, Phainomena boek I, vss. 2-3*

² *Denk aan het dankoffer van Kroisos aan Apollo.*

τοιγαροῦν ψυχροτέρους¹ ἄν μου τοὺς βωμοὺς ἴδοις τῶν Πλάτωνος νόμων ἢ τῶν Χρυσίππου² συλλογισμῶν³."

[25] Τοιαῦθ' ἅμα διεξιόντες ἀφικνούμεθα ἐς τὸ χωρίον ἔνθα ἔδει αὐτὸν καθεζόμενον διακοῦσαι τῶν εὐχῶν. θυρίδες⁴ δὲ ἦσαν ἐξῆς τοῖς στομίοις⁵ τῶν φρεάτων⁶ ἐοικυῖαι πώματα⁷ ἔχουσαι, καὶ παρ' ἐκάστη θρόνος ἔκειτο χρυσοῦς. καθίσας οὖν ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς πρώτης ὁ Ζεὺς καὶ ἀφελῶν τὸ πῶμα παρεῖχε τοῖς εὐχομένοις ἑαυτὸν· εὐχοντο δὲ πανταχόθεν τῆς γῆς διάφορα⁸ καὶ ποικίλα. συμπαρακύψας⁹ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπήκουον ἅμα τῶν εὐχῶν. ἦσαν δὲ τοιαῖδε, "ὦ Ζεῦ, βασιλεῦσαί μοι γένοιτο·" "ὦ Ζεῦ, τὰ κρόμμυά¹⁰ μοι φῦναι καὶ τὰ σκόροδα¹¹." "ὦ θεοί, τὸν πατέρα μοι ταχέως ἀποθανεῖν·" ὁ δὲ τις¹² ἄν ἔφη, "Εἴθε κληρονομήσαιμι¹³ τῆς γυναικός," "Εἴθε λάθοιμι ἐπιβουλεύσας τῷ ἀδελφῷ," "Γένοιτό μοι νικῆσαι τὴν δίκην," "Δὸς στεφθῆναι¹⁴ τὰ Ὀλύμπια¹⁵."

¹ ψυχρός

koud

² Χρυσίππος

Chrysippos van Soli (Oudgrieks: *Χρύσιππος ὁ Σολεύς*) (ca. 280 v. Chr. - ca. 207 v. Chr.), was een Stoïcijnse filosoof. Hij was een leerling van Cleanthes en werd later diens opvolger als het hoofd van de Stoïcijnse school. Hij wordt - naast Zeno van Citium - gezien als de tweede grote grondlegger van het Stoïcisme en ligt aan de basis van het succes van de Stoa als een van de meest invloedrijke filosofische bewegingen in de Helleense en Romeinse wereld in de eeuwen volgend op zijn leven.

³ συλλογισμός

redenering

⁴ θυρίς, -ιδος ἢ

deurtje, venster

⁵ στόμιον τό

monding

⁶ φρέαρ τό

bron, put

⁷ πῶμα τό

deksel

⁸ διάφορος

verschillend

⁹ συμπαρακύπτω

mede ernaast buigen

¹⁰ κρόμμυον τό

ui

¹¹ σκόροδον τό

knoflook

¹² ὁ δέ τις

menigeeen

¹³ κληρονομέω + gen.

erven van

¹⁴ στέφω

bekransen

¹⁵ τὰ Ὀλύμπια

de Olympische spelen

Daarom kun je zien dat mijn altaren kouder zijn dan ‘De wetten’ van Plato of de redeneringen van Chrysippos.”

[25] Terwijl we dat alles bespraken, kwamen we tegelijk aan op de plek, waar hij moest gaan zitten en naar de gebeden moest luisteren. Er waren vensters naast elkaar; ze leken op de mondingen van bronnen en hadden deksels en bij ieder stond een gouden troon. Zeus ging op de eerste troon zitten en nadat hij het deksel eraf genomen had, stelde hij zich beschikbaar aan de biddenden. Van alle kanten van de aarde bad men verschillende en gevarieerde gebeden. Ik had me namelijk tegelijk met hem gebukt en luisterde zelf tegelijkertijd naar de gebeden. Ze waren als volgt: “O Zeus, moge het mij te beurt vallen koning te worden.” “O Zeus, moge het mij te beurt vallen dat mijn uien en knoflook groeien.” “O goden, geef het me dat mijn vader snel sterft.” Menigeeen zei: “Och, moge ik van mijn vrouw erven,” “Och, moge ik onopgemerkt mijn broer belagen,” “Moge het mij te beurt vallen mijn rechtzaak te winnen,” “Geef het dat ik op de Olympische spelen bekranst word.”

τῶν πλεόντων δὲ ὁ μὲν βορέαν εὕχετο ἐπιπνεῦσαι , ὁ δὲ νότον, ὁ δὲ γεωργὸς ἦται ὑετόν¹, ὁ δὲ γναφεὺς² ἥλιον.

Ἐπακούων δὲ ὁ Ζεὺς καὶ τὴν εὐχὴν ἐκάστην ἀκριβῶς ἐξετάζων³ οὐ πάντα ὑπισχνεῖτο, ἀλλ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε⁴. τὰς μὲν γὰρ δικαίας τῶν εὐχῶν προσίετο⁵ ἄνω διὰ τοῦ στομίου καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατετίθει φέρων, τὰς δὲ ἀνοσίους ἀπράκτους⁶ αὔθις ἀπέπεμπεν ἀποφυσῶν⁷ κάτω, ἵνα μηδὲ πλησίον⁸ γένοιτο τοῦ οὐρανοῦ. ἐπὶ μιᾶς δὲ τινος εὐχῆς καὶ ἀποροῦντα⁹ αὐτὸν ἐθεασάμην· δύο γὰρ ἀνδρῶν τάναντία εὐχομένων καὶ τὰς ἴσας θυσίας ὑπισχνουμένων οὐκ εἶχεν ὀποτέρῳ μᾶλλον ἐπιπέσειεν αὐτῶν, ὥστε δὴ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν¹⁰ ἐκεῖνο ἐπεπόνθει καὶ οὐδέν τι ἀποφήνασθαι¹¹ δυνατὸς ἦν, ἀλλ' ὥσπερ ὁ Πύρρων ἐπέιχεν¹² ἔτι καὶ διεσκέπτετο¹³.

[26] Ἐπεὶ δὲ ἱκανῶς ἐχρημάτισε¹⁴ ταῖς εὐχαῖς, ἐπὶ τὸν ἐξῆς¹⁵ μεταβάς¹⁶ θρόνον καὶ τὴν δευτέραν θυρίδα κατακύψας¹⁷ τοῖς

¹ ὑετός	regen
² γναφεὺς	voller
³ ἐξετάζω	onderzoeken
⁴ ἀνανεύω	weigeren
⁵ προσίεμαι	tot zich toe laten
⁶ ἀπρακτος	niet gerealiseerd
⁷ ἀποφυσάω	wegblazen
⁸ πλησίον	nabij
⁹ ἀπορέω	zich geen raad weten
¹⁰ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν	het Akademische
¹¹ ἀποφαίνομαι	vonnis vellen
¹² ἐπέχω	zijn mening opschorten
¹³ διασκέπτομαι	nauwkeurig onderzoeken, bekijken
¹⁴ χρηματίζω	zijn oor lenen aan
¹⁵ ἐξῆς	volgend
¹⁶ μεταβαίνω	overstappen
¹⁷ κατακύπτω	naar iets bukken om te kijken

Van wie voer, bad de een dat de noordenwind zou waaien, de ander de zuidenwind en de boer vroeg om regen en de voller om zon.

Toen Zeus daarnaar luisterde en ieder verzoek nauwkeurig onderzocht, beloofde hij niet alles, maar het ene gaf de vader wel, en het andere niet. Want de rechtvaardige smeekbeden liet hij omhoog komen door de monding en hij bracht ze naar de rechterkant en legde ze daar neer, maar de goddeloze zond hij weer onverricht weg en blies hij naar beneden, om te voorkomen dat ze zelfs in de buurt van de hemel kwamen. En ik zag hoe hij bij één bede ook radeloos was. Toen immers twee mannen het tegenovergestelde baden en dezelfde offers beloofden, wist hij niet tot wie van beiden hij liever instemmend zou knikken, zodat hij dus die Akademische ervaring had en hij absoluut niet in staat was een vonnis te vellen, maar zijn mening nog opschortte, precies zoals Purroon¹ en het nauwkeurig bleef onderzoeken.

[26] Toen hij zich voldoende bezig gehouden had met de gebeden, ging hij naar de volgende troon en bukte naar het tweede deurtje

¹ *Purroon, grondlegger van het scepticisme (360-271)*

ὄρκοις ἐσχόλαζε¹ καὶ τοῖς ὀμνύουσι. χρηματίσας δὲ καὶ τούτοις καὶ τὸν Ἐπικούρειον Ἑρμόδωρον ἐπιτρίψας μετεκαθέζετο ἐπὶ τὸν ἐξῆς θρόνον κληδόσι² καὶ φήμαις καὶ οἰωνοῖς προσέξων. εἶπ' ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν τῶν θυσιῶν θυρίδα μετήει, δι' ἧς ὁ καπνὸς ἀνιῶν ἀπήγγελλε τῷ Διὶ τοῦ θύοντος ἐκάστου τοῦνομα. ἀποστὰς δὲ τούτων προσέταπτε τοῖς ἀνέμοις καὶ ταῖς ὥραις ἃ δεῖ ποιεῖν· "Τήμερον³ παρὰ Σκύθαις ὑέτω⁴, παρὰ Λίβυσιν ἀστραπτέτω⁵, παρ' Ἑλλησι νιφέτω⁶, σὺ δὲ ὁ Βορέας πνεῦσον ἐν Λυδία, σὺ δὲ ὁ Νότος ἡσυχίαν ἄγε, ὁ δὲ Ζέφυρος τὸν Ἀδρίαν⁷ διακυμαίνετω⁸, καὶ τῆς χαλάζης⁹ ὅσον¹⁰ μέδιμνοι¹¹ χίλιοι διασκεδασθήτωσαν¹² ὑπὲρ Καππαδοκίας." [27] Ἀπάντων δὲ ἤδη σχεδὸν αὐτῷ διωκημένων¹³ ἀπήειμεν ἐς τὸ συμπόσιον· δείπνου γὰρ ἤδη καιρὸς ἦν· καί με ὁ Ἑρμῆς παραλαβὼν κατέκλινε¹⁴ παρὰ τὸν Πᾶνα καὶ τοὺς Κορύβαντας¹⁵ καὶ τὸν Ἄττιν¹⁶ καὶ τὸν Σαβάζιον¹⁷,

¹ σχολάζω + *dat.*

zich bezighouden met

² κληδῶν ἢ

voorteken

³ Τήμερον

vandaag

⁴ ὑέτω

het moet regenen, - τω: *imperativus 3^e persoon s.*

⁵ ἀστράπτει

het bliksemt

⁶ νίφει

het sneeuwt

⁷ Ἀδρία

de Adriatische zee

⁸ διακυμαίνω

doen golven

⁹ χάλαζα ἢ

hagel

¹⁰ ὅσον

ongeveer

¹¹ μέδιμνος

medimne, 52,5 l., een mud

¹² διασκεδάλλωμι

verspreiden; -θήτωσαν – moeten worden *3^e pl.*

¹³ διοικέω

regelen

¹⁴ κατακλίνω

laten aanliggen

¹⁵ Κορύβας

Korubant, *priester van Rhea in Phrygië*

¹⁶ Ἄττις

Attis, (*Oud-Grieks: Ἄτυς / Átyś, Ἄτις / Átis, Ἄττις / Áttis, Ἄττης / Áttēs of Ἄττιν / Áttin*) is een van oorsprong Frygische god, metgezel van de godin Cybele,

van wie hij beurtelings zoon en minnaar is, of geboren uit de moedermaagd Nana. Hij kan vergeleken worden met Adonis, metgezel van Aphrodite-Astarte, of met Tammuz, metgezel van Ishtar. Zijn mysteriecultus heeft zich verspreid over het oude Griekenland, en vervolgens over heel het Imperium Romanum.

¹⁷ Σαβάζιος: *de Frygische en Thracische mythologie de nomadische stormgod en vatergod.*

In de Indo-Europese talen zoals Frygisch gaat het '-zios' element in de naam terug op Dyeus, de gemeenschappelijke voorloper van 'dios', 'deus' (god) en ook van de naam Zeus.

Alhoewel de oude Grieken de Frygische Sabazios zowel met Zeus als met Dionysus

en hij hield zich bezig met de eden en de mensen die eden zwoeren. Na ook dat afgehandeld te hebben en de Epicureeër Hermodooros¹ vernietigd te hebben, ging hij op de volgende troon zitten om zijn aandacht te richten op voortekens en openbaringen en vogeltekens. Vervolgens ging hij vandaar naar het deurtje van de offers, waardoorheen de offerdamp kwam en die zo aan Zeus van iedere offeraar de naam liet weten. Toen hij zich daarvan verwijderd had, droeg hij de winden en de uren op, wat ze moesten doen: “Vandaag moet het bij de Skythen regenen, bij de Libyërs bliksemen, bij de Grieken sneeuwen en jij, Noordenwind moet in Lydia blazen en jij, Zuidenwind, moet je koest houden en de Westenwind moet de Adriatische zee doen golven en ongeveer duizend mud hagel moet boven Kapadokia verspreid worden.”[27] Toen zo’n beetje alles door hem geregeld was, gingen wij weg naar het feestmaal, want het was al tijd te eten. En Hermes ontfermde zich over mij en liet mij naast Pan aanliggen en naast Attis en Sabazios,

associeerden, toonden afbeeldingen hem altijd te paard, als een nomadische ruitergod die met zijn typische staf zwaait, en dit tot in de oud-Romeinse tijden toe.

¹

τοὺς μετοίκους τούτους καὶ ἀμφιβόλους¹ θεοῦς. καὶ ἄρτον² τε ἡ Δημήτηρ παρείχε καὶ ὁ Διόνυσος οἶνον καὶ ὁ Ἡρακλῆς κρέα³ καὶ μύρτα⁴ ἢ Ἀφροδίτη καὶ ὁ Ποσειδῶν μαινίδας⁵. ἅμα δὲ καὶ τῆς ἀμβροσίας ἡρέμα καὶ τοῦ νέκταρος παρεγευόμην⁶. ὁ γὰρ βέλτιστος Γανυμήδης ὑπὸ φιλανθρωπίας⁷ εἰ θεάσαιτο ἀποβλέποντά που τὸν Δία, κοτύλην⁸ ἂν ἦ καὶ δύο τοῦ νέκταρος ἐνέχει⁹ μοι φέρων. οἱ δὲ θεοί, ὡς Ὀμηρός που λέγει (καὶ αὐτός, οἶμαι, καθάπερ ἐγὼ τάκεῖ τεθεαμένος¹⁰), οὔτε σῖτον ἔδουσιν, "οὐ πίνουσ' αἶθοπα οἶνον," ἀλλὰ τὴν ἀμβροσίαν παρατίθενται καὶ τοῦ νέκταρος μεθύσκονται¹¹, μάλιστα δὲ ἡδονται σιτούμενοι¹² τὸν ἐκ τῶν θυσιῶν καπνὸν αὐτῆ κνῖση¹³ ἀνενηνεγμένον¹⁴ καὶ τὸ αἶμα δὲ τῶν ἱερείων¹⁵, ὃ τοῖς βωμοῖς οἱ θύοντες περιχέουσιν. Ἐν δὲ τῷ δείπνῳ ὃ τε Ἀπόλλων ἐκιθάρισε¹⁶ καὶ ὁ Σιληνός¹⁷ κόρδακα¹⁸ ὠρχήσατο¹⁹ καὶ αἱ Μοῦσαι ἀναστᾶσαι¹ τῆς τε Ἡσιόδου

¹ ἀμφίβολος dubbelzinnig, twijfelachtig

² ἄρτος brood

³ κρέας τό vlees

⁴ μύρτον myrtenvrucht, vagina

⁵ μαινίς, -ιδος gezouten vis, haring

⁶ παρεγεύομαι + gen. proeven van

⁷ φιλανθρωπία menslievendheid, vriendelijkheid

⁸ κοτύλη kroes, nap

⁹ ἐγγέω inschenken

¹⁰ θεάομαι bewonderend zien

¹¹ μεθύσκομαι dronken worden

¹² σιτέομαι eten, zich spijzigen

¹³ κνῖσα ἢ offergeur

¹⁴ ἀναφέρομαι zich omhoog begeven

¹⁵ ἱερεία τὰ slachtvee

¹⁶ κιθαρίζω cither spelen

¹⁷ ὁ Σιληνός Sileen; *de Silenen waren fabeldieren uit de Griekse mythologie. Zij waren half man, half paard en zaten voortdurend de nimfen achterna en vrijden met hen in grotten. De Satyrs, eveneens natuurdemonen, worden vaak vereenzelvigd met de Silenen omdat hun beschrijving gelijklopend is, op een enkele na die omschreven wordt als half man, half bok. Een bekende Satyr of Silene is Marsyas, een begaafd fluitspeler en onderwijzer van muziek.*

¹⁸ κόρδαξ ὁ de cordax, wellustige, meeslepende dans

¹⁹ ὀρχέομαι dansen

die geïmmigreerde en twijfelachtige goden. En Demeter gaf brood en Dionusos wijn en Herakles stukken vlees en Afrodite myrtenvruchten en Poseidon haring. Tegelijk proefde ik omzichtig van de ambrozijn en de nektar. Want die beste Ganymedes bracht telkens uit vriendelijkheid, als hij zag, dat Zeus naar een andere kant keek, een kroes nektar of ook twee en schonk die mij in. De goden eten, zoals Homeros ergens zegt (hij heeft de wereld daar ook zelf, denk ik, precies zoals ik, gezien) geen brood, “niet drinken zij flonkerende wijn” maar zij laten zich zetten ambrozijn voorzetten en worden dronken van nektar en vooral doen zij zich met vreugde te goed aan de rook van de offers met offergeur en al, wanneer die opgestegen is en aan het bloed van de offerdieren, dat de offerenden over de altaren gieten.

Tijdens het maal speelde Apollo cither en Silenos danste de kordax en de Muzen zongen na opgestaan te zijn van Hesiodos’

¹ ἀνίσταμαι

opstaan

Θεογονίας ἦσαν¹ ἡμῖν καὶ τὴν πρώτην ὥδην² τῶν ὕμνων τῶν Πινδάρου. κάπειδὴ κόρος³ ἦν, ἀνεπαυόμεθα ὡς εἶχεν ἕκαστος ἱκανῶς ὑποβεβρεγμένοι⁴.

[28] ἄλλοι μὲν ῥα θεοὶ τε καὶ ἄνθρωποι ἵπποκορυσταὶ⁵ εὖδον παννύχιοι⁶, ἐμὲ δ' οὐκ ἔχε νήδυμος⁷ ὕπνος· ἀνελογιζόμεν⁸ γὰρ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δὲ ἐκεῖνα, πῶς ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ ὁ Ἀπόλλων οὐ φύσειε πώγωνα ἢ πῶς γίνοιτο νύξ ἐν οὐρανῷ τοῦ ἡλίου παρόντος ἀεὶ καὶ συνευωχουμένου⁹. Τότε μὲν οὖν μικρὸν τι κατέδαρθον¹⁰. ἔωθεν¹¹ δὲ διαναστὰς ὁ Ζεὺς προσέτατε κηρύττειν ἐκκλησίαν.

[29] κάπειδὴ παρήσαν ἅπαντες, ἄρχεται λέγειν· "τὴν μὲν αἰτίαν τοῦ συναγαγεῖν ὑμᾶς ὁ χθιζὸς¹² οὗτος ξένος παρέσχηται¹³. πάλαι δὲ βουλόμενος ὑμῖν κοινώσασθαι¹⁴ περὶ τῶν φιλοσόφων, μάλιστα ὑπὸ τῆς Σελήνης καὶ ὧν ἐκεῖνη μέμφεται προτραπεῖς¹⁵ ἔγνω μῆκέτ' ἐπὶ πλέον παρατεῖναι¹⁶ τὴν διάσκεψιν¹⁷.

¹ ἄδω	zingen
² ὥδὴ ἢ	lied
³ κόρος	verzadiging
⁴ ὑποβεβρεγμένος	een beetje te veel gedronken hebbend, aangeschoten
⁵ ἵπποκορυστής	met paardenharen helmboos
⁶ παννύχιος	de hele nacht door
⁷ νήδυμος	zacht
⁸ ἀναλογίζομαι	bedenken
⁹ συνευωχέομαι	samen op een gaastmaal onthaald worden
¹⁰ καταδαρθάνω	inslapen
¹¹ ἔωθεν	in de ochtend
¹² χθιζὸς	van gisteren
¹³ παρέχομαι	verschaffen
¹⁴ κοινόομαι	meedelen
¹⁵ προτρέπομαι	ertoe aangezet worden
¹⁶ παρατείνω	uitstrekken
¹⁷ διάσκεψις ἢ	onderzoek

Theogonie voor ons en de eerste zang van de hymnen van Pindaros. En toen we verzadigd waren, pauzeerden we, een ieder zoals hij was, behoorlijk aangeschoten.

[28] Andere goden dan en mannen met paardenharen helmbossen sliepen de hele nacht, maar mij had niet de zachte slaap. Want ik overdacht vele andere zaken en vooral die, hoe in zo lange tijd Apollo geen baard had gekregen, of hoe het nacht werd in de hemel, hoewel de zon er altijd was en ook op het gastmaal onthaald werd.

Toen dus sliep ik een beetje. In de ochtend stond Zeus op en droeg op een vergadering af te kondigen.

[29] En toen allen er waren, begon hij te spreken: “De reden waarom ik jullie bijeenbreng heeft gisteren die vreemdeling gegeven. Al eerder wilde ik wel jullie op de hoogte stellen betreffende de filosofen, maar vooral daartoe aangezet door de Maan en door de punten die ze verwijt, heb ik besloten niet nog verder het onderzoek rekken.

"Γένος γάρ τι ἀνθρώπων ἐστὶν οὐ πρὸ πολλοῦ¹ τῷ βίῳ ἐπιπολάσαν² ἀργὸν³ φιλόνεικον κενόδοξον ὀξύχολον ὑπόλιχνον⁴ ὑπόμωρον⁵ τετυφωμένον⁶ ὕβρεως ἀνάπλεων⁷ καὶ ἴνα καθ' Ὅμηρον εἶπω 'ἐτώσιον⁸ ἄχθος ἀρούρης.' οὔτοι τοίνυν εἰς συστήματα⁹ διαιρεθέντες¹⁰ καὶ διαφόρους¹¹ λόγων λαβυρίνθους¹² ἐπινοήσαντες οἱ μὲν Στωϊκοὺς ὠνομάκασιν ἑαυτούς, οἱ δὲ Ἀκαδημαϊκοὺς, οἱ δὲ Ἐπικουρείους, οἱ δὲ Περιπατητικοὺς καὶ ἄλλα πολλῶν γελοιότερα τούτων· ἔπειτα δὲ ὄνομα σεμνὸν¹³ τὴν ἀρετὴν περιθέμενοι καὶ τὰς ὀφρῦς ἐπάραντες¹⁴ καὶ τὰ μέτωπα¹⁵ ῥυτιδῶσαντες¹⁶ καὶ τοὺς πώγωνας ἐπισπασάμενοι¹⁷ περιέρχονται ἐπιπλάστῳ¹⁸ σχήματι κατάπτυστα ἦθη¹⁹ περιστέλλοντες²⁰, ἐμφερεῖς²¹ μάλιστα τοῖς τραγικοῖς ἐκείνοις ὑποκριταῖς, ὧν ἦν ἀφέλη τις τὰ προσωπεῖα²² καὶ τὴν

¹ πρὸ πολλοῦ	lang geleden
² ἐπιπολάζω	aan de oppervlakte komen, gewoon zijn
³ ἀργός	lui
⁴ ὑπόλιχνος	heimelijk snoepend, likkend
⁵ ὑπόμωρος	een beetje gek
⁶ τυφός	benevelen
⁷ ἀνάπλεως + <i>gen.</i>	vol van
⁸ ἐτώσιος	ijdel, zonder uitwerking
⁹ σύστημα τό	systeem, afdeling
¹⁰ διαιρέω	verdelen
¹¹ διάφορος	verschillend
¹² λαβύρινθος	doolhof,
¹³ σεμνός	eerbiedwaardig
¹⁴ ἐπαίρω	optrekken
¹⁵ μέτωπον τό	voorhoofd
¹⁶ ῥυτιδῶ	rimpelig worden
¹⁷ ἐπισπάομαι	naar zich toe trekken
¹⁸ ἐπίπλαστος	gekunsteld
¹⁹ ἦθος τό	karakter, zede
²⁰ περιστέλλω	omkleden
²¹ ἐμφερής + <i>dat.</i>	lijkend op
²² προσωπεῖον τό	masker

Er is een soort mensen niet lang geleden in de wereld aan de oppervlakte gekomen: lui, ruziezoekerig, verwaand, opvliegend, kruiperig, een beetje dwaas, beneveld, vol overmoed en om als Homeros te spreken 'een ijdele last van de aarde.' Die mensen welnu hebben zich ingedeeld in afdelingen en ze hebben verschillende verwarrende woorden bedacht: sommigen hebben zich Stoici genoemd, anderen Academici, weer anderen Epicureeërs, nog eens anderen Peripatetici en andere soorten veel belachelijker dan die. Verder hebben ze hun kwaliteit een eerbiedwaardige naam gegeven, hun wenkbrauwen opgetrokken, een rimpelig voorhoofd gekregen en hun baarden naar zich toegetrokken en zo gaan ze rond, terwijl ze hun verfoeilijke zeden camoufleren met een gekunstelde pose en vooral op die toneelspelers van de tragedie lijken, van wie , als iemand de maskers en die met goud versierde kleding afpakt,

χρυσόπαστον¹ ἐκείνην στολήν², τὸ καταλειπόμενόν ἐστι γελοῖον ἀνθρώπιον³ ἑπτὰ δραχμῶν ἕς τὸν ἀγῶνα μεμισθωμένον⁴. [30] "Τοιοῦτοι δὲ ὄντες ἀνθρώπων μὲν ἀπάντων καταφρονοῦσι⁵, περὶ θεῶν δὲ ἀλλόκοτα⁶ διεξέρχονται· καὶ συνάγοντες εὐεξαπάτητα⁷ μειράκια τήν τε πολυθρύλητον⁸ ἀρετὴν τραγωδοῦσι⁹ καὶ τὰς τῶν λόγων ἀπορίας ἐκδιδάσκουσι¹⁰, καὶ πρὸς μὲν τοὺς μαθητὰς καρτερίαν ἀεὶ καὶ σωφροσύνην καὶ τὸ αὐταρκὲς ἐπαινοῦσι καὶ πλούτου καὶ ἡδονῆς καταπτύουσι¹¹, μόνοι δὲ καὶ καθ' ἑαυτοὺς γενόμενοι τί ἂν λέγοι τις ὅσα μὲν ἐσθίουσιν, ὅσα δὲ ἀφροδισιάζουσιν¹², ὅπως δὲ περιλείχουσι¹³ τῶν ὀβολῶν τὸν ῥύπον¹⁴;

"Τὸ δὲ πάντων δεινότατον, ὅτι μηδὲν αὐτοὶ μήτε κοινόν¹⁵ μήτε ἴδιον ἐπιτελοῦντες¹⁶, ἀλλ' ἀχρεῖοι¹⁷ καὶ περιττοὶ¹⁸ καθεστῶτες οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιοι¹⁹ οὔτ' ἐνὶ βουλῇ, ὅμως τῶν ἄλλων κατηγοροῦσι²⁰ καὶ λόγους τινὰς πικροὺς συμφορήσαντες²¹

¹ χρυσόπαστος	met goud versierd
² στολή	kleding
³ ἀνθρώπιον τό	mensje
⁴ μισθῶ	huren
⁵ καταφρονέω + <i>gen.</i>	neerkijken op
⁶ ἀλλόκοτος	ongewoon, vreemd
⁷ εὐεξαπάτητος	makkelijk te misleiden
⁸ πολυθρύλητος	veel besproken, zeer beroemd
⁹ τραγωδέω	in een tragedie opvoeren
¹⁰ ἐκδιδάσκω	grondig onderwijzen, uiteenzetten
¹¹ καταπτύω	verfoeien
¹² ἀφροδισιάζω	liefdesgenot smaken
¹³ περιλείχω	rondom aflikken, schoon likken
¹⁴ ῥύπος ὁ	vuil
¹⁵ κοινός	gemeenschappelijk
¹⁶ ἐπιτελέω	voltooien
¹⁷ ἀχρεῖος	nutteloos
¹⁸ περιττοὶ	overtollig
¹⁹ ἐναρίθμιος	in tel
²⁰ κατηγορέω + <i>gen.</i>	aanklagen
²¹ συμφορέω	bijeendragen

wat resteert een belachelijk mensje is, dat voor zeven drachmen voor het festival is ingehuurd. [30]Terwijl zij zo zijn, verachten ze alle mensen en over goden vertellen ze vreemde dingen. Ook brengen ze knulletjes, die makkelijk te misleiden zijn, bijeen en brenden ze hoogdravend hun veel besproken deugd ten tonele en onderwijzen ze de wetenschappelijke kwesties van het woord en ten overstaan van hun leerlingen prijzen ze altijd zelfbeheersing en bezonnenheid, maar wanneer ze alleen op zichzelf zijn, wat kan men dan zeggen, hoeveel zij eten en hoe vaak ze de liefde bedrijven en hoe ze het vuil van de obolen aflikken?

En het allerergste is, dat zij zelf noch iets gemeenschappelijks noch iets van henzelf tot een einde brengen, dat zij nutteloos en overbodig erbij staan en nooit in een oorlog of bij een overleg hun steentje bijdragen, maar dat zij dan toch de rest aanklagen, terwijl ze ook om zo te zeggen bittere woorden ophopen en getraind in ongekende scheldpartijen hun naasten

καὶ λοιδορίας¹ καινὰς² ἐκμεμελετηκότες³ ἐπιτιμῶσι⁴ καὶ ὄνειδίζουσι τοῖς πλησίον, καὶ οὗτος αὐτῶν τὰ πρῶτα⁵ φέρεσθαι δοκεῖ ὅς ἂν μεγαλοφωνότατός τε ἦ καὶ ἰταμώτατος⁶ [31] καὶ πρὸς τὰς βλασφημίας⁷ θρασύτατος⁸. καίτοι τὸν διατεινόμενον⁹ αὐτὸν καὶ βοῶντα καὶ κατηγοροῦντα τῶν ἄλλων ἦν ἔρη, 'Σὺ δὲ δὴ τί πράττων τυγχάνεις ἢ τί φῶμεν πρὸς θεῶν σε πρὸς τὸν βίον συντελεῖν¹⁰; φαίη ἂν, εἰ τὰ δίκαια καὶ ἀληθῆ θέλοι λέγειν, ὅτι¹¹ 'Πλεῖν μὲν ἢ γεωργεῖν ἢ στρατεύεσθαι ἢ τινα τέχνην μετιέναι¹² περιττὸν¹³ εἶναί μοι δοκεῖ, κέκραγα¹⁴ δὲ καὶ αὐχμῶ¹⁵ καὶ ψυχρολουτῶ¹⁶ καὶ ἀνυπόδητος¹⁷ τοῦ χειμῶνος περιέρχομαι καὶ τρίβωνα¹⁸ ῥυπαρὸν¹⁹ περιβέβλημαι καὶ ὥσπερ ὁ Μῶμος²⁰ τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων γιγνόμενα συκοφαντῶ²¹, καὶ εἰ μὲν τις ὠψώνηκε²² τῶν πλουσίων πολυτελῶς²³ ἢ ἑταίραν ἔχει, τοῦτο πολυπραγμονῶ

¹ λοιδορία	scheldpartij
² καινός	nieuw, ongewoon
³ ἐκμελετάω	zich trainen in
⁴ ἐπιτιμάω + <i>dat.</i>	laken
⁵ τὰ πρῶτα	de eerste plaats
⁶ ἰταμός	onbeschaamd
⁷ βλασφημία ἢ	godslastering
⁸ θρασύς	onverschrokken
⁹ διατεινόμεναι	zich inspannen
¹⁰ συντελέω	bijdragen
¹¹ ὅτι	:
¹² μέτειμι	zich wijden aan
¹³ περιττός	nutteloos
¹⁴ κράζω, κέκραγα	schreeuwen; <i>perf. met praes. betekenis</i>
¹⁵ αὐχμέω	vuil zijn
¹⁶ ψυχρολουτῶ	in koud water baden
¹⁷ ἀνυπόδητος	zonder schoeisel
¹⁸ τρίβων	een versleten kleed
¹⁹ ῥυπαρός	vuil
²⁰ Μῶμος	schandvlek, hoon, <i>gepersonifieerd als god</i>
²¹ συκοφαντέω	valselijk aanklagen, chicaneren
²² ὠψώνέω	toespijs inkopen
²³ πολυτελῶς	heel duur

καὶ ἀγανακτῶ¹, εἰ δὲ τῶν φίλων τις ἢ ἐταίρων κατάκειται νοσῶν²
ἐπικουρίας τε καὶ θεραπείας δεόμενος, ἀγνοῶ³·!

¹ ἀγανακτέω

zich ergeren

² νοσέω

ziek zijn

³ ἀγνοέω

niet bemerken

laken en uitschelden en die persoon onder hen schijnt de eerste prijs te behalen, de het hardst schreeuwt en het onbeschaamdst is en het meest onverschrokken in hun godslasteringen is. En toch, als je juist degene die zich inspant en de rest aanklaagt vraagt: “Maar jij, wat ben je toevallig aan het doen, of wat moeten we, bij de goden, zeggen dat je bijdraagt aan de wereld?”, dan zal hij wel zeggen, als hij zegt wat juist en waar is: “Varen, of het land bewerken, of op expeditie gaan of me aan een ambacht wijden schijnt mij nutteloos, maar ik schreeuw en ik ben vuil en ik neem een koud bad en ga ’s winters zonder sandalen rond en ik heb een vuile, versleten mantel om en precies zoals Moomos, chicaneer ik al wat door de anderen gebeurt en als iemand van de rijken veel geld heeft neergeteld voor eten of als hij een maitresse heeft, dan bemoei ik me daartegen aan en erger ik me daaraan en als iemand van mijn dierbaren of kameraden ziek ligt en hulp en zorg nodig heeft, dan doe ik of mijn neus bloedt.”

"Τοιαῦτα μὲν ἔστιν ὑμῖν, ὧ θεοί, ταῦτα τὰ θρέμματα¹.
 [32] οἱ δὲ δὴ Ἐπικούρειοι αὐτῶν λεγόμενοι μάλα δὴ καὶ ὑβρισταί²
 εἰσι καὶ οὐ μετρίως ἡμῶν καθάπτονται³ μήτε ἐπιμελεῖσθαι⁴ τῶν
 ἀνθρωπίνων⁵ λέγοντες τοὺς θεοὺς μήτε ὅλως τὰ γιγνόμενα
 ἐπισκοπεῖν· ὥστε ὦρα ὑμῖν λογίζεσθαι διότι⁶ ἦν ἅπαξ οὔτοι
 πεῖσαι τὸν βίον⁷ δυνηθῶσιν, οὐ μετρίως πεινήσετε⁸. τίς γὰρ ἂν
 ἔτι θύσειεν ὑμῖν πλέον οὐδὲν ἕξειν προσδοκῶν;
 "Ἄ μὲν γὰρ ἡ Σελήνη αἰτιᾶται⁹, πάντες ἠκούσατε τοῦ ξένου χθῆς¹⁰
 διηγουμένου. πρὸς ταῦτα βουλευέσθε ἃ καὶ τοῖς ἀνθρώποις
 γένοιτ' ἂν ὠφελιμώτατα¹¹ καὶ ἡμῖν ἀσφαλέστατα¹²."
 [33] Εἰπόντος ταῦτα τοῦ Διὸς ἡ ἐκκλησία διετεθορύβητο¹³, καὶ
 εὐθύς ἐβόων ἅπαντες, "κεραύνωσον¹⁴," "κατάφλεξον¹⁵,"
 "ἐπίτριψον¹⁶," "ἔς τὸ βάραθρον¹⁷," "ἔς τὸν Τάρταρον," "ὡς τοὺς
 Γίγαντας." ἠσυχίαν δὲ ὁ Ζεὺς αὐτίς παραγγείλας¹⁸, "Ἔσται ταῦτα
 ὡς βούλεσθε," ἔφη, "καὶ πάντες ἐπιτρίψονται αὐτῇ διαλεκτικῇ¹⁹,
 πλὴν τό γε νῦν εἶναι²⁰ οὐ θέμις²¹ κολασθῆναι¹ τινα· ἱερομηνία²

¹ θρέμμα	kind, schepsel
² ὑβριστής	overmoedig
³ καθάπτομαι + <i>gen.</i>	uitvaren tegen
⁴ ἐπιμελέομαι + <i>gen.</i>	zich bekommeren om
⁵ ἀνθρώπινος	menselijk
⁶ διότι	waarom
⁷ βίος	leven, de wereld, de mensen
⁸ πεινάω	honger hebben
⁹ αἰτίαομαι	beschuldigen
¹⁰ χθῆς	gisteren
¹¹ ὠφέλιμος	voordelig
¹² ἀσφαλής	zeker, veilig
¹³ διαθορυβέω	rumoer maken, verwarren
¹⁴ κεραυνώω	met de bliksem treffen
¹⁵ καταφλέγω	neerbranden
¹⁶ ἐπιτρίβω	vernietigen
¹⁷ βάραθρον	afgrond (<i>in Athene waar misdadigers in gegooïd werden</i>)
¹⁸ παραγγέλλω	afkondigen
¹⁹ διαλεκτική	dialektiek
²⁰ τό γε νῦν εἶναι	nu
²¹ θέμις	het is geoorloofd

Zo zijn heus, goden, die schepsels.

[32] Degenen van hen, die Epicureeërs genoemd worden, zijn dan ook zeer brutaal en varen mateloos uit tegen ons, want ze zeggen dat de goden zowel zich niet om de mensen bekommeren als ook volstrekt geen toezicht houden op wat gebeurt. Zodoende is het nu tijd voor jullie te beseffen, dat jullie mateloos honger zullen hebben, als zij eenmaal de wereld zullen kunnen overtuigen.

Want wie zal nog wel aan jullie offeren, als hij niets meer verwacht te krijgen? De beschuldigingen van de maan hebben jullie allemaal gisteren de vreemde horen uiteenzetten. Naar aanleiding daarvan moeten jullie overwegen, wat wel én voor de mensen het nuttigst zal zijn én voor ons het safest.”

[33] Toen Zeus dat gezegd had, stond de vergadering op zijn kop en allen schreeuwden onmiddellijk: “Tref ze met de bliksem,” “Vernietig ze,” “Het ravijn in met ze,” “Naar de Tartaros met ze,” “Naar de Giganten,”³ Zeus gelaste weer stilte: “Het zal zo zijn, zoals jullie willen,” zei hij, “en allen zal ik vernietigen met hun dialektiek en al, maar nu mag niemand gestraft worden, want

¹ κολάζω

straffen

² ἱερομηνία

heilige maan(d), feest; reces

³

γάρ ἐστιν, ὡς ἴστε, μηνῶν τούτων τεττάρων, καὶ ἤδη τὴν ἐκεχειρίαν¹ περιηγγελιάμην. ἐς νέωτα² οὖν ἀρχομένου ἤρος³ κακοὶ κακῶς ἀπολοῦνται τῷ σμερδαλέῳ κεραυνῷ."

ἢ καὶ κυανέησιν ἐπ' ὄφρύσι νεῦσε Κρονίων.

[34] "Περὶ δὲ τουτουὶ Μενίππου ταῦτα," ἔφη, "μοι δοκεῖ· περιαιρεθέντα⁴ αὐτὸν τὰ πτερά, ἵνα μὴ καὶ αὖθις⁵ ἔλθῃ ποτέ, ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ ἐς τὴν γῆν κατενεχθῆναι⁶ τήμερον⁷." καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν διέλυσε τὸν σύλλογον⁸, ἐμὲ δὲ ὁ Κυλλήνιος⁹ τοῦ δεξιοῦ ὠτὸς ἀποκρεμάσας περὶ ἐσπέραν¹⁰ χθὲς κατέθηκε φέρων ἐς τὸν Κεραμεικόν.

Ἄπαντα ἀκήκοας, ἅπαντα, ὦ ἐταῖρε, τάξ¹¹ οὐρανοῦ· ἄπειμι τοίνυν καὶ τοῖς ἐν τῇ Ποικίλῃ¹² περιπατοῦσι¹³ τῶν φιλοσόφων αὐτὰ ταῦτα εὐαγγελιούμενος¹⁴.

¹ ἐκεχειρία ἢ	wapenstilstand
² ἐς νέωτα	volgend jaar
³ ἤρ τό	lente
⁴ περιαιρέω	rondom wegnemen
⁵ αὖθις	terug
⁶ καταφέρομαι	zich naar beneden begeven
⁷ τήμερον	vandaag
⁸ σύλλογος	vergadering
⁹ Κυλλήνιος ὁ	de Kylleniër
¹⁰ ἐσπέρα	avond
¹¹ τάξ = τά ἐξ	
¹² ἢ Ποικίλη	de Stoa Poikilè
¹³ περιπατέω	rondlopen
¹⁴ εὐαγγελίζομαι	een blijde boodschap brengen

het is het reces, zoals jullie weten, van die vier manen¹ en reeds heb ik de wapenstilstand alom afgekondigd. Het volgend jaar dus, wanneer de lente begint, dan zullen ze aller ellendigst omkomen met mijn verschrikkelijke bliksem.”

‘Zo sprak hij en daarbij gaf Kronos’ zoon met zijn donkerblauwe wenkbrauwen een teken.’

[34] “Met betrekking tot die Menippos,” zei hij, “besluit ik het volgende: eerst nemen we hem de vleugels af, opdat hij nooit weer komt en daarna wordt hij vandaag door Hermes naar beneden naar de aarde gebracht.”

En nadat hij dat gezegd had, ontbond hij de vergadering en de Kullenier heeft mij gisteren na mij opgetild te hebben aan mijn rechter oor tegen de avond neergezet op de Kerameikos.

Je hebt alles gehoord, vriend, wat uit de hemel komt. Welnu, ik ga om ook aan die filosofen, die in de Stoa Poikilè rondwandelen, juist die blijde boodschap te berichten.

¹ In de wintertijd ligt alles stil.